

GULYÁNÉ SOÓS KATALIN
Adalékok Magyarország és az Osztrák
Köztársaság kapcsolatainak
történetéhez
1959.

Diss. B 180

Gulyáné Soós Katalin:

ADALÉKOK MAGYARORSZÁG ÉS AZ OSZTRÁK KÖZTÁRSASÁG
KAPCSOLATAINAK TÖRTÉNETÉHEZ

/A nyugat-magyarországi kényszerű 1918. nov. - 1919. aug. /

Szeged 1959.

Diss.

B 180

Az első világháború előtt Magyarország nyugati vármegyéiben jelentékeny német kisebbség élt.^{1/} Amíg a Késő Monarchia fennállott, a határvidék bevátartozása nem volt égető kérdés, bár a monarchia átalakításával kapcsolatos nagvosztrák tervek és a nagynémet agitáció már a század első éveiben felvetették Pozsony, Moson, Sopron és Vas vármegyék, illetve németlakta területeik Ausztriához való csatolását. Így Josef Patry 1906-ban a bécsi "Alldeutsches Tageblatt" kiadásában megjelent "Westungarn zu Deutschösterreich" c. írásában felvetette, hogy Magyarország, Dalmácia, Bosznia és Hercegovina ellenében engedje át Nyugat-Magyarországot Ausztriának. Ez a csere nem valósult meg, de az ötlet belekerült a Ferenc Ferdinánd féle Gross-Österreich kombinációjába. Aurél Perovici "Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich" c. könyvében a Nagvosztrák Birodalmat alkotó 15 állam felsorolása után a Magyarországon élő németekkel kapcsolatban még megjegyezte, hogy annak egy tekintélyes, Magyarország nyugati határán élő része Ausztriához kell hogy kerüljön.^{3/}

Az első világháború alatt született meg cseh és délszláv burzsoá politikusok eszméjeként a sokszor előadott és sürgetett igény: a cseh-szerb korridor terve.^{4/} Már Karel Kramarz jobboldali cseh nemzeti demokrata politikus 1914. június 7-i tervezetében, a "Szláv Birodalom Alkotmányában" is helyet kapott a korridor eszméje, amelyet Masaryk 1915. április 15-én Sir Edward Grey-hez intézett emlékiratában részletesen kifejtett.^{5/} Itt arról volt szó, miszerint a cseh és szerb óhajok maximumát az képezi, hogy országuk között összeköttetés legyen, amely azáltal válna lehetségessé, ha Magyarország nyugati határán egy keskeny földcsívet Szerbiának, vagy felérésben Csehszlovákiának, felérésben Szerbiának adnának. Ez a korridor, amelyet a magyarok és németek mellett horvátok által is lakott Pozsony, Moson, Sopron és Vas vármegyéi alkotnának meg, megkönnyítendő

a gazdasági cserét Csehország és Szerbia között, és emellett nagy katonai jelentősége is volna.^{7/} A korridor tervét a cseh-szerb emigráció sokat tárgyalta és lelkesedett érte. Masaryk maga "Világforradalom" c. könyvében már szkeptikus, és "a magyarokat tökéletesen izoláló" korridor létesítését nem tartotta lehetségesnek,^{8/} bár az "Új Európában" később még visszatért erre a kérdésre, megjegyezve, hogy ennek a tervnek feltétele a Szövetségesek győzelme.^{9/}

A Központi Hatalmak 1918 őszére vereséget szenvedtek, a soknemzetiségű Osztrák-Magyar Monarchia pedig belső nemzetiségi ellentétei következtében is felbomlóban volt. Az új hatalmi egyensúly létrehozása érdekében az Antant elhatározta a Monarchia szétbontását és kezét nyújtott a születő burzsoa nemzetállamoknak. Franciaország a Cseh Nemzeti Tanáccsal 1918. szeptember 28-án kötött egyezményében azt de facto kormánynak, a cseheknek szövetséges és hadviselő nemzetnek ismerte el, és kötelezte magát, hogy segítséget nyújt a független cseh-szlovák állam helyreállításához és megteremtéséhez régi történelmi országainak határai között.^{10/}

Az új helyzet így kedvező feltételeket teremtett a cseh-szerb burzsoázia igényeinek a korridor vonatkozásában is. Benes a Times 1918 nov. 6-i számában már okkupálni kívánta ezt a területet, hogy a Szövetségesek és Csehország között közvetlen összeköttetés álljon fenn, a cseh és jugoszláv nemzet érintkezésben maradjon egymással; másrészt, hogy a magyarok és németek el legyenek választva és a fegyverszünet feltételei jobban alkalmazhatók legyenek mindkettőjük ellenében.^{11/} Ezekben a napokban Benes felhatalmazta a "Martin"-t annak a politikai tervnek az ismertetésére is, amelyet a Versaillesi konferencia számára állított össze, hogy az Osztrák Magyar Monarchia összeomlása a legelőnyösebben kihasználtságos. Ha a szövetségesek idejében új készleteket küldenek, úgy Csehország hajlandó ellátni Bécsét élelmiszerrel, hogy az a bolsevizmust elkerülje - ígérte. A

továbbiakban Benes szükségesnek tartotta egész Szlovákia elfoglalását, mivel a bolsevizmus Magyarországon a legfenyegetőbb, és az ilyen szempontból szintén veszélyeztetett lengyel területeken és megígérte köztemüködésüket, ha a szövetségesek a fegyverszünet bizonyos feltételeit teljesítik, stb. Tervében nagy fontosságot tulajdonított annak, hogy a nyugatmagyarországi területek elfoglalása révén az összeköttetés az Antant és Csehország között Pozsonyon és Trieszten keresztül fennmaradjon.^{12/}

A cseh-szerb korridor terve, az elenyészően csekély horvát lakosságra hivatkozva négy vármegyényi magyar és németlakta területet kívánt elcsatolni meghatározott gazdasági és politikai célok érdekében, felfedve ezzel a nacionalista burzsoázia *ontak* természetét, amely a nemzetiségi elnyomás alól éppen csak felszabadulva már maga is anneksziós igényekkel lépett fel. Az Antant a Párisi békekonferencia számára tartotta fenn a döntést, ahol a korridor sorsát a szövetségesek érdekellentétei határozták meg.

× × × × ×

A Monarchia nemzetállamokra való széthullásának közeledése és a németosztrák államterület várható megkisebbedése, a Willsoni elvek és a cseh-szerb törekvések 1918 őszén ismét felkeltették az osztrák politika érdeklődését Nyugat-Magyarország iránt, úgyhogy a kérdéssel a régi osztrák képviselőház is foglalkozott.^{13/} De a végleges álláspontot már a Köztársaság Ideiglenes Alkotmányozó Gyűlése szögezte le 1918 novemberében, miután a Habsburg birodalmat a polgári forradalmak szétzúzták és a németosztrák állam számára is új nemzeti határokat kellett vonni.

Az Ideiglenes Alkotmányozó Gyűlés 1918 november 12-14-én és 22-1 üléssein tárgyalta az államtanácsnak az államterület kiterjedésére, határokra és kapcsolataira vonatkozó törvény- és államnyilatkozat

javaslatát. A törvénytervezet a német-osztrák állam határait jelölte meg, azt a területet, ahol az osztrák hatóságok területi felségjogot gyakoroltak, amelyet akkor ténylegesen kézben tartottak. Az államnyilatkozat ezzel szemben az Ausztrián kívül fekvő, kizárólag vagy túlnyomóan német-osztrákok által lakott, illetve kormányzott nyelvszigetekkel, városokkal és helységekkal kapcsolatban szögezte le az alkotmányozó gyűlés elveit és igényeit. Ezt a formulát a Párisi békekonferencia elé kívánták terjeszteni és területi kérdésekben a Monarchia többi nemzetével való tárgyalás alapjának tekintették. A törvénytervezetben ennek megfelelően nem is volt szó Nyugat-Magyarországról, de az államnyilatkozat 5.§-a mint igényt kimondotta, hogy a Magyarországon fekvő és az osztrák állammal közvetlenül határos zárt német településterület Ausztria államterületébe bekebelezendő. Melléklete felsorolta azokat a helységeket, amelyekbe etnográfiai-statisztikai stb. adatok alapján igényt tartanak /mintegy 300 helység több mint 300.000 német lakossal/ és ezek jövőjének nemzetközi biztosítását, valamint a nemzeti kapcsolatok ápolását Ausztria kötelességévé tette.^{14/}

A november 12-i és 14-i vitánál A.Heillinger keresztény szocialista képviselő, aki már az Alsó Ausztriai Tartományi Gyűlésen is Nyugat-Magyarország Ausztriához való csatolását javasolta, kifogásolta, hogy az államterületre vonatkozó törvényjavaslat nem tett említést e területről, és indítványozta annak kimondását, hogy Moson, Sopron, Vas vármegyék és Pozsony vármegyének egy később meghatározandó része már is Ausztriához tartozik. Heillinger a terület gazdasági fontosságával is érvelt Bécs élelmiszerrel való ellátása szempontjából, hivatkozott a lakosság osztrák-barát érzelmeire, valamint a határvédelem hiányára s mint kézenfekvő következtetést vonta le: "Nicht los von Ungarn, sondern los auf Ungarn."^{15/}

Előadását melegen támogatták Parrer, Grüber keresztény szocialista és Neumteufel nagynémet képviselők. Így az alkotmányozó gyűlésben létrejött egy csoport, amely az osztrák burzsoázia és kereskedő réteg igényeinek hangot adva, az államtanácsból a szomszédos Nyugat-Magyarország azonnali annektálását sürgette.

Ellenük a szociáldemokraták, Rennek, Ellenbogen léptek fel mérséklőleg, akik a vita során több alkalommal hangsúlyozták, hogy nem kívánnak anneksziós politikát folytatni, és hogy lehetetlen egy államjogilag idegen területen, ahol egyetlen hatósággal sem rendelkeznek, területi felségjogot gyakorolni.^{16/} Az erőszakos megoldás elutasításában a szociáldemokrata képviselőket elsősorban gyakorlati megfontolások vezették: nem akarták, hogy a bel- és külpolitikai helyzet nagyfokú konszolidálatlanságaközepette a háborús vereség tehertételével és élelmiszerhiánnyal küzdő Ausztria Magyarországgal is összekeveredjen konfliktusokba keveredjék.

November 17-én, még mielőtt Heiligerék javaslatáról érdemleges döntés született volna, az államtanács és nyilvánosságra hozta a sajtó útján a négy vármegye kérdésében elfoglalt álláspontját. A határozat kijelentette, hogy Pozsony, Moson, Sopron és Vas megyék zárt németvterülete gazdasági és földrajzi tekintetben Német-Ausztriához tartozik, évszázadok óta a legbensőbb gazdasági és szellemi közösségben élnek Német-Ausztriával és főképpen Bécs városának élelmezése szempontjából nélkülözhetetlenek. A németországi állam ennél fogva követelni fogja a békekongresszuson, hogy ezeket a területeket csatolják Német Ausztriához. Az államtanács ilyen értelemben üdvözlí a nyugatmagyarországi németeknek a nemzeti és gazdasági csatlakozás érdekében megindított élénk mozgalmát és örömmel fogadja be őket a német osztrák köztársaság kötelékébe.^{17/}

A parlamenti vita az államtanács nyilatkozatával együtt az érdekelte magyar körökben kinos hatást keltett. A kormány az osztrák államtanács nyilatkozata ellen hivatalos tiltakozást jelentett be, a lapok borús cikkeiben ^{jelentkezett} ~~szóvaltak be~~ arról, hogy a burzsoázia, a földbirtokosság és az egzisztenciálisan veszélyeztetett hivatalnok réteg mindebben újabb támadást lát Magyarország területi integritása ellen, s ez annál fájdalmasabban érinti, mivel ezúttal éppen a háborús vereségben társ, jó szomszédnak hitt Ausztria a támadó fél.

November 22-én az Alkotmányozó Gyűlés folytatta vitáját. Heilingereknek az azonnali bekebelezéssel egyenértékű javaslatát a szociáldemokraták nyomására az Alkotmányozó Bizottság elutasította. De a fő ok, amiért az Alkotmányozó Gyűlés is elvetette Heilingerek javaslatát, az volt, hogy a magyar kormány az említett tiltakozásban ~~viszont~~ az élelmiszerszállítások beszüntetését helyezte kilátásba. Ennek hatására az államtanács módosította állásfoglalását. November 22-én nyilvánosságra hozott újabb közleményében már nem az átcsatolást igényelte a békekonferenciától, hanem azt, hogy adjon alkalmat a nyugatmagyarországi lakosságnak az önrendelkezési jog gyakorlására. Kijelentette továbbá, hogy az államtanáctól távol áll a szándék, hogy ebben a kérdésben valamit kezdeményezzen, vagy hogy agitátoriusan járjon el, és hogy e területekről csak a magyar kormány beleegyezésével kíván élelmiszert szerezni. 18/

Renner kancellár november 22-i parlamenti felszólalásában hangsúlyozta, hogy az államtanács a kérdést a legnagyobb gondossággal vitatta meg, és közölte, hogy a nyilatkozattal megbízottak Budapestre utaztak, hogy a magyar kormánnyal élelmiszerek szállítására nézve szerződést kössenek. Csak nemzetünk tekintélye csorbulna - mondotta a keresztényszocialista nagynémet javaslatokra célozva -

ha most itt, ugyanabban a pillanatban, amelyben egy szerződést kötöttünk, beszédeket tartunk, amelyek túlmennek azon, ami lehetséges és elérhető.^{19/} Bauer később szintén megjegyezte, hogy az óvatos tartózkodásra a kormánynak jó okai voltak: az osztrák hegyvidék és a magyar alföld termékeserére van utalva, és így a béke és barátság fenntartása mindkét népnek tartós érdeke.^{20/}

Mindezek figyelembevételével az Alkotmányozó Gyűlésen elfogadott november 22-i államnyilatkozat az államtanács közleményével egyetértésben csak azt mondotta ki, hogy a béketárgyaláson azt az álláspontot kell képviselni, hogy Nyugat-Magyarország német településterületét ugyanolyan önrendelkezési jog illeti meg, mint amelyet a magyar kormány ismételt nyilatkozataiban Magyarország minden más népe felé elismert.^{21/}

Ezzel a megoldással a magyar uralkozó körök is kénytelenek voltak kibékülni, hiszen az osztrák államnyilatkozat ebben a formában a nyugatmagyarországi kérdésről való döntés elhalasztását is jelentette. November 25-én a két ország képviselői a gazdasági tárgyalások sikeres befejezéseként rekompenzációs szerződést irtak alá. Az egyezményben a tranzito forgalom kölcsönös biztosítás után Magyarország nagyobb mennyiségű gabona és vágómarha szállítására kötelezte magát, Ausztria pedig textiliák, bőrárúk, továbbá fém-, vas-, vegyi és papírányagok szállítását ígérte meg.^{22/} A gazdasági közeledés kifejezte azt is, hogy a Nyugat-Magyarország hovatarozása miatt támadt feszültség egyelőre enyhült, mindkét ország kormánya a forradalmi átalakulások során felvetődött belső és külső problémák megoldásával van elfoglalva, ezért hivatalos szinten a jószomszédság fenntartására, kapcsolatainak normalizálására törekszik.

A Károlyi kormány elkésve és fenntartásokkal fogott hozzá a nemzetiségi kérdés megoldásához. Jászi miniszter jószándékú, de objektíve a burzsoáziának a területi integritás fenntartására irányuló törekvéseit szolgáló tervezetét már csak a németeknek /és ruszinoknak/ nyújthattak valamit, vagyis azoknak a nemzetiségeknek, akik elszakadási törekvésekkel nem léptek fel. De miután a gyakorlati intézkedéseket még az ő esetükben is hónapok huzavonája késleltette, a magyarországi németek körében is nemzetiségi mozgalom jött létre, amelynek során a nemzetiségi burzsoázia, a kispolgárság az egész helyi lakosságot tömöríteni igyekezett, hogy a kilátásba helyezett jogokért osztály- és pártkülönbséget félretéve, egységesen szálljon síkra.

A polgári forradalom győzeleme után a németlakta területeken a nemzeti tanácsok mellett még külön német tanácsok is alakultak a nemzetiségi mozgalom összefogására és az igények tolmácsolására. Országos szinten két központi német tanács jött létre.

Bleyer Jakab, a Horthy-korszak hírhedt figurája néhány kollégájával már november 1-én proklamálta a "Deutsch-Ungarischer Volksrat" megalakulását, és a Királyhágon inneni németeket csatlakozásra szólította fel. Programja - egy nemzetiségi csoportosulástól akkor elégségszokatlan módon - Magyarország területi integritásának minden áron és minden körülmények között való fenntartásából indult ki, hangsúlyozva, hogy semmilyen autonóm törekvései nincsenek, de igényt tart mindazokra a jogokra, amelyeket Magyarország majd a többi nemzetiségnek biztosítani fog.^{23/} Ezek a "követelések", valamint az a körülmény, hogy a tanács vezetősége a szélsőjobboldali klerikális körökből került ki, amely ugyanakkor a szociáldemokratákkal és a szászokkal való együttműködést elutasította - világosan mutatták, hogy a magyar uralkodó osztályok régi sovinizmusát szolgáló reakciós ala-

kulatról van szó. Programjukról még Gieszwein kanonok is megírta, hogy sem nem demokratikus, sem nem illik a kor szelleméhez.^{24/}

A másik központi német tanácsot, a "Deutscher Volksrat für Ungarn"-t öt német szervezet - a magyarországi német néppárt, a szervezett munkások német országos bizottsága, a szász néppárt, a német parasztszövetség és a német főiskolások - hozta létre november 10-én Budapesten. Ez a német néptanács egyelőre semmilyen államjogi kijelentést nem tett és a későbbi fejleményektől tette függővé, hogy egyes német területek /szászok, Nyugat Magyarország/ Magyarország keretében maradnak-e. Működése során nyelvi és közigazgatási kikerekítések és jogok érdekében fejtett ki propagandát, azaz eleinte csak kulturális, később pedig területi autonómiát igényelt. A szervezet minden megnyilatkozásában és felhívásában hangsúlyozta, hogy semmilyen pártpolitikát vagy vallásfelekezeti célokat nem szolgál, hogy soraiban nincs helye "külön törekvéseknek", mert a németek nemzeti egyenjogúsítását érintő kérdésekben csak a teljes egység hozhat sikert.^{25/}

A proletariátus osztályharc szempontjából káros volt, hogy a szociáldemokrata párt, amely nem tudta kiadni a nemzetiségi kérdés következetesen demokratikus megoldásának jelszavait, ugyanakkor viszont szervezetileg csatlakozott ehhez a szövetséghez, és így alkalmat adott, hogy bár megért, de mégis burzsoa követelésekért a munkásság a burzsoáziával és kispolgársággal közös szervezetben, az utóbbiak vezetésével szálljon síkra; lehetővé tette, hogy a burzsoázia a proletariátust a burzsoa nacionalizmus eszméi befolyása alá vonja és a többi proletártól elválassza.⁽²⁶⁾

Moson, Sopron, Vas vármegyék németlakta vidéke - ez a lakóinak számát és fejlettségi színvonalát tekintve másik ^{oldik} jelentős német településterület - csakhamar kezdeményező szerepet töltött be a ma-

gyarországi németek nemzetiségi mozgalmában. Ebben közrejátszott az a körülmény is, hogy az erdélyi szászok, akiknek Magyarországon való maradása már az aradi tárgyalások megindulása után egyre kérdésesebbé vált, január 8-án kimondták a királyi Romániához való csatlakozásukat. Növelte a nyugat-magyarországi terület fontosságát, hogy Csehország és Ausztria bejelentette rá igényét. S bár a helyi lakosság zöme ekkor nem mutatott komoly elszakadási törekvéseket, mégis, az elszakadás lehetősége mindenkor nyomatókat adott nemzetiségi követeléseinek.

A nyugat-magyarországi német nemzetiségi mozgalmak első megnyilvánulása a megyei német tanácsok megalakulása volt. E szervezetek nem egyszerre jöttek létre, de programjuk és későbbi működésük sem bírt egyenlő fontossággal. A német tanácsok, helyi nemzeti tanácsok és vármegyei szervek nemzetiségpolitikai törekvéseiben három irányzat jelentkezett: a Nyugat-Magyarországi Német Néptanácsnak a radikális demokraták párt egíszje alatt kibontakozó autonómia mozgalma; a helyi szervezetek egy részének igyekezete, hogy Bleyerék platformjának megfelelően a követeléseket csak nyelvi jogokra korlátozzák, és végül Anschluss törekvések.

A radikális demokrata /korábban szociáldemokrata/ Zsember Géza, a "Grenzpost" szerkesztője azükebb párthíveivel együtt már november első napjaiban megalakította a soproni német nemzeti tanácsot, amely a november 12-i Mettersdorf-i /Magymartoni/ négyvülésen ugyanakkor a Nyugat-Magyarországi Német Néptanács megalakítását is kezdeményezte. Zsember Géza szónok és a résztvevők még csak nyelvi jogokért szálltak síkra és az állami hovatartozás kérdését nem is vitatták. Az anyanyelvi oktatás bevezetése az iskolákban, a nyelvkényszer megszüntetése a közigazgatásban: ezek voltak a "Deutscher Volksrat für Ungarn"-hoz, már több mint 200 nyugat-magyarországi helység - közte Eisenstadt, Güns, Brennborg, Sopron kapcsolódott hozzá. 27/

Moson vármegyében az országos helyzetnek megfelelően két német tanács működött és állt harcban egymással: a november 10-én Hegyeshalmon létrehozott, és a célkitűzések szempontjából a Bleyer csoport-hoz közállító tanács, és az, amelyet "Deutscher Volksrat für Ungarn" képviselőinek közreműködésével december 1-én Nezsideren alakítottak meg.^{28/}

Vas vármegye mozdult meg legkésőbb; itt november utolján már a magyar megyei hatóságok kezdeményezték a nemzetiségi tanácsot, hogy a kívülről jövő német-osztrák irredentával szemben felvehesse a küzdelmet.^{29/}

November második felében az érdeklődés homlokterébe egész Nyugat-Magyarországon az osztrák parlamenti vita került. Lefolyásáról az országos és helyi újságokból egyaránt értesült a lakosság. A lapvélemények megoszlottak. Míg Zsember Géza orgánuma, a "Grenzpost" a nyugat-magyarországi német tanács taktikájának megfelelően Ausztria igényével kapcsolatban sem pro sem kontra nem nyilatkozott, és csak összefogásra szólította fel olvasóit, hogy a nehéz órában a helyes utat megtalálják,^{30/} addig a többi lap általában osztrák-ellenes áll-
lal kommentálta a bécsi híreket. A Lingner Albin szerkesztette szél-
sőjobboldali "Vasvármegye" pl. Ausztria eljárását "a leggyalázatosabb merényletnek" minősítette és a határra gépfegyvereket követelt.^{31/}

Erősebb hangokat ütött meg a "Mosonvármegye", amikor csak az Anschluss gazdasági előnytelenségét igyekezett kimutatni, hangsúlyozva, hogy Ausztria sohasem lesz agrár ország és a lakosság haszna és gazdasági fejlődése nélkül ki fogja használni azokat a termő területeket, amelyeket magához csatol.⁽³²⁾

Ezekben a napokban az ausztriai nagynémet párt keretében működő "Westungarische Kanzler" /később Burgenlandi Liga/ is élénk propagandát fejtett ki. November 15-én nagymennyiségű falragasz és röpirat érkezett a határmenti falvakba és a lakosságot az Ausztriához való csatlakozásra szólította fel.^{33/} Wiener Neustadtból érkezett agitátorok

18-én Savanyúkuton, 25-én pedig Mattersdorfbán tartottak összejöve-
teleket és az Anschluss érdekében agitáltak. ³² A háború előtt ilyen
mozgalomnak nem volt itt talaja, Ausztria és Magyarország között a
Lajta csak adminisztratív határt képezett, s a határterület lakos-
sága akadálytalanul közlekedett és kereskedett Ausztriával. Az An-
schluss lehetőségével csak osztrák német-nacionalista körök, Bécsben
élő magyarok ^{35/} foglalkoztak. A Monarchia felbomlása új helyzetet te-
remtett, de az eltelt idő rövid volt annak a felmérésére, hogy Nyugat-
Magyarország kilátásai melyik ország keretében kedvezőbbek, és így a
lakosság a várakozás álláspontjára helyezkedett. Sok függött attól,
hogy a magyar kormány mennyiben váltja be a nemzetiségek egyenjogu-
sítására tett ígéreteit, és hogy hogyan alakulnak majd a gazdasági
kapcsolatok Ausztriával.

Közben a vármegyék közgyűléseket, járási értekezleteket tar-
tottak, ahol a kormányhoz intézett feliratokban tiltakoztak az osztri-
kok aspirációi ellen, továbbá népgyűléseket szerveztek /elsősorban
Moson- és Vas vármegyében/, ahol az egybegyűlték odanyilatkoztak,
hogy Magyarországon akarnak maradni, és ugyanakkor bizonyos korlá-
tozott nemzetiségi igényeket is előterjesztettek. Így a november 24-
i Moson-i népgyűlés a régi határok integritásán kívül állást foglalt a
szabad nyelvhasználat mellett is. December 1-én a Kőszegen, Boros-
tyánkőn, Lékán, Rél-ön megtartott gyűlések résztvevői azzal a kérés-
sel fordultak a kormányhoz, hogy az iskolákban tegye lehetővé az any-
nyelvi oktatást, törődjön a vidék ésszerű gazdasági fejlődésével, mó-
dosítsa a vadászati törvényt stb. ^{35/}

De a legnagyobb visszhangja innét a Nyugatmagyarországi Német
Néptanács demonstrációinak volt. December 1-én a Mattersdorfbán és
Neusiedl am See-n lezajlott gyűlések a korábbi igények megtartásával
azt a követelést állították a Károlyi kormány felé, hogy a nyugat-
magyarországi német településterületnek adjon teljes autonómiát.

egyesítse egy közigazgatási egységbe és a kereskedelem szabadsága érdekében az Ausztria felé érvényben lévő határzárát oldja fel. 37/

A Nyugatmagyarországi Német Néptanács, a Deutscher Volksrat für Ungarn-hoz hasonlóan jogos burzsoa követelésekért szállt síkra, hiszen ha tényleg társadalomban egyáltalán lehetséges nemzeti béke, úgy az csak olyan demokratikus államrendben érhető el, amely biztosítja minden nemzet és nyelv teljes egyenjogúságát, a széleskörű területi önkormányzatot stb. De amikor vezetői állandóan a "rend" fenntartására intették a lakosságot, s minden alkalommal arra szólították fel, hogy az osztálykülönbségeket félretéve elsősorban a német legyen, akkor tevékenységük már kétszen befolyásolta az osztályharc helyi alakulását, mert a nemzetiségi harc ilyen előtérbe állításával, a szociális problémákról, az osztályharc soronlévő feladatairól vonta el a figyelmet. 38/ Sulvosbitotta a helyzetet, hogy a nemzetiségi kérdésben a munkásság szervezetei is hibás álláspontot foglaltak el: a Soproni Munkástanács maga sem a következetes demokrácia álláspontjáról, a népek önrendelkezési jogának álláspontjáról, hanem jobbról, a területi integritás szempontjából bírálta a Nyugatmagyarországi Német Néptanács munkáját. 39/

Az autonómia mozgalom erősödésével párhuzamosan, ugyanakkor egyes helyeken már elszakadási törekvések is jelentkeztek. Ez részben az osztrákok tevékenységének volt az eredménye, amely az államtanács ism. mert nyilatkozata után sem szűnhetett, sőt újabb méreteket öltött. December első napjaiban osztrák tisztek és altisztek érkeztek a határmenti helységekre /Lajtaujfalu, Szt. Margitbánya, Ruszt, Nagymarton/, hogy a közigazgatás átvétele után Sopronban az önálló Hienzenland Köztársaságot kikiáltásuk, amely viszont az Ausztriához való csatlakozást készítette volna elő. A puccsot bizonyos Tremmer hadnagy vezette, aki sűrűn megfordult a nagynémet párt parlamenti klubjában és a stájer hatóságokkal is vitathatatlan összeköttetésben állott. Az osztrák 40/

tisztákat a magyar közegek rövid időn belül letartóztatták, a külügyi szervek pedig felkérték az osztrák kormányt, hogy hasonló puccsok tervezéséig menő agitációnak vegye elejét, mert a november 25-i gazdasági megállapodás előtt az osztrák kormány is megígérte, hogy a határmenti vármegyék ügyében befolyást gyakorolni nem fog. Bauer államtitkár válasznyilatkozatában sajnálkozását fejezte ki a történetek felett, de hangsúlyozta, hogy azt magánszemélyek követték el és emiatt a kormányt vád nem érheti.

Hasonló fellépésekre osztrák részről az elkövetkező hónapokban nem is került többé sor, de látva a magyar kormány késlekedését, - nemzetiségi kérdésekben a helyi lakosság körében már létrejött bizonyos hangulat az Ausztriához való csatlakozás érdekében. S minden megoldatlan gazdasági, szociális probléma és napi gond: petróleum, só, cukorhiány, az elhanyagolt, járhatatlanul sáros utak, ^{csal} mind-mind erősítették azt a meggyőződést, hogy Ausztriában jobb lenne.

A december elején lejátszódott események után a magyar kormány sem halogathatta tovább álláspontjának nyilvánosságra hozatalát és a nyugat-magyarországi kérdés megoldásának napirendre tűzését. A Nyugatmagyarországi Német Néptanács eddigi programja nem állt ellentétben Károlyi és Jászi nemzetiségpolitikai elveivel, amelyek abból indultak ki, hogy a nemzetiségek autonómiát kapnak egy konföderációs Magyarországon /Keleti Svájc/, amely így megőrzi területi integritását. Világos volt, hogy bár az autonómia az adott esetben még nem zárja ki az Ausztriához való csatlakozást, mégis pillanatnyilag a legjobb érv az elszakadási törekvések ellen. December 3-án a kormány félhivatalosan közölte is, hogy a magyarországi németek különböző szervezeteinek emlékirataival egyetért, és hogy a bennük foglalt kívánságok nem mennek túl azon a határon, amelyen belül minden nemzetiség - közte a németek - kívánságát maga is teljesíteni akarja.

Hamarosan megindultak a tárgyalások. Első fordulóban általánosságban tisztázták a magyarországi német települési területek állam-

jogi helyzetét. A megbeszélésről kiadott kommuniké szerint a nyugat-magyarországi terület autonómiát kap, élére addig is kormánybiztost küldenek.^{45/}

December 12-én Sopron megye német közösségeinek képviselői a német népbiztossá újonnan kinevezett Zsombor Géza elnöklete alatt kiterjedt tanácskozást folytattak, hogy az óhajaikról és panaszairól informálni tudja a kormányt. Javaslataik közül említésre méltó az, amely szerint községenként megtartott általános, egyenes, titkos választások útján egybe kell hívni a nyugati megyék német nemzetgyűlését. Mesterházy kormánybiztos egy olyan határozatot is szeretett volna hozatni, hogy a német közösségek Magyarország keretében akarnak maradni. De javaslatát a küldöttek heves vita közepette elutasították, mondván, hogy ilyen nyilatkozatok tételére ők nincsenek felhatalmazva.^{46/}

Vas vármegye jóval szerényebb igényekkel készülődött a kormánnyal való újabb tárgyalásokra. A német tanács bár létezett, különösebb életjelt nem adott magáról, az Anschluss hívei /Wollinger Károly köre/ pedig nem mertek nyílt agitációval és követelésekkel előállni. A németek érdekképviselőit elsősorban a vármegyei hatóságok sajtótitották ki. A sajtó szélteben-hosszában szellőztette, hogy az ottani németek csak az anyanyelv érvényesítését kívánják, sőt egyes helyeken még azt sem. Ezért helyes minden olyan rendezés mellőzése, amely a vármegye szervezetéből kivonja a nemzetiségeket. Ha azonban ez elkerülhetetlen, ott van Vas vármegyes alispánjának külön terve: a három érdekelt megyét a hivatalos nyelvet tekintve osszák külön német és magyar megyékbe, természetesen autonómia nélkül.^{47/}

Nyugat-Magyarország helyzetét Jászi miniszter december közepén vitatta meg a vidék képviselőivel. Hozzájárult ahhoz, hogy a zárt német településterületből egy közigazgatási egységet alakítsanak két vármegyével /Pozsony-Moson, Sopron-Vas/, ahol a hivatalnokol

az oktatás és a hivatalos érintkezés nyelve a német lenne, és a helyi néptanácsokat is a lakosság választaná. A végleges döntés jogát a magyar Nemzetgyűlésnek tartotta fűnn.^{46/}

A decemberi tárgyalások során a kormány képviselői előben hozzájárultak tehát az autonómiához, de gyakorlati intézkedésekre még mindig nem került sor. A Nyugatmagyarországi Német Néptanács vezetői attól tartva, hogy az idő múlásával pozíciójukból is veszítenek, elhatározták, hogy az illetékeseket kész helyzet elé állítják.

Pozsony, Moson, Sopron és Vas vármegyék német helységeinek, az autonómia programjához csatlakozott német képviselői december 22-én tartott tanácskozásukon kimondták Nyugat-Magyarország autonómiáját. A Zalkai /Pozsony/ az egész értekezlet hangulatát tolmácsolva jelentette ki, hogy üres ígéretek nem fogják többé visszatartani őket abban, hogy önrendelkezési jogukkal éljenek. Rámutatott arra, hogy az autonómia elismerése a kormánynak is érdeke, mert ellenkező esetben a nyugat-magyarországi köztársaság proklamálására is sor kerülhet.^{49/} Az egybegyűlték hosszas vitát folytattak K. Amennak az autonómia részletkérdéseire vonatkozó tervzetéről.^{50/} /A négy vármegye összefüggő német területi kanton a magyar köztársaság keretében, amelynek határait a nyugat-magyarországi tartományi gyűlés és a magyar kormányk együttesen állapítja meg; a törvényhozó hatalmat az ált., egyenlő és titkos szavazás alapján 5 évre egybehívott tartományi gyűlés gyakorolja Sopronban; a környező államokhoz való viszony, a háború, béke, alkotmány megváltoztatása stb. népszavazás útján döntendő el; a tartományi kormányt a tartományi gyűlés küldi ki; tilos minden cím és rang viselése; a hivatalnokok visszahívhatók stb./

E messzemenő javaslatról nem döntöttek, de a Grenzpost december 28-i számában teljes egészében nyilvánosságra hozták. Abban viszon

megegyeztek, hogy megkezdik a tartományi gyűlés választásainak előkészítését, hogy az autonomia irányítását átvehesse, és a végleges alkotmányi gyűlés választásait kiirhassa; továbbá, hogy a kormány-^{51/}nyal való tárgyalások céljából küldöttséget menesztjenek Budárestre.

Bár Zsombor Géza a december 22-i értekezleten hangsúlyozta, hogy nem feladatuk, hogy az Ausztriához való csatlakozás mellett, vagy ellen bármiféle határozatot is hozzanak, de a Grenzpost karácsonyi számának hosszú szerkesztéségi cikke Nyugat-Magyarország jövőjéről, a lehetőségek számbavétele után végül is úgy találta, hogy ha a lakosság a kormánnytól megfelelő garanciákat kapna gazdasági és kulturális előrehaladása szempontjából, úgy Magyarország kötelőkében kell maradnia. Arra a következtetésre jutott ugyanis, hogy az elszakadás gazdaságilag károsan érintené Nyugat-Magyarországot, nemzeti tekintetben pedig a magyarországi németeknek okozna veszteséget akik így elveszítenék a határon túli németek felé azt a közvetlen összeköttetést, amit Nyugat-Magyarország jelentett. A cikk reménykedéssel tekintett Magyarország gazdasági fejlődése felé, sőt úgy vélte, hogy éppen vidékük van hivatva arra, hogy a jövő iparfejlődése élén haladjon.^{51/}

Jászi miniszter december 23-án fogadta a nyugat-magyarországi küldöttséget. Zsombor Géza előadta, hogy ha a kormány nem veszi tudomásul jogaikat, /a történeteket/ többé nem garantálhatják a nyugalom fennmaradását: szociális és nemzeti anarchia fog előállni. Egyedüli kiút a teljes autonomia. A küldöttség másik tagja hozzátette, hogy eleget hallott már a nép, most cselekedeteket akar látni. A miniszter mind az értekezleten, mind a sajtónak adott tájékoztatójában annál is inkább hozzájárult az autonomia gondolatához, mert a németeket mindent összevéve, mégis a legmegbízhatóbb nemzetiségnek tartotta.^{53/}

Január folyamán még többször folytattak tárgyalásokat az autonomiára vonatkozó tervezetről; ezalatt különböző szervek még

újabb emlékiratokat szerkesztettek a nyugat-magyarországi kérdés megoldása tárgyában és Zomborék eljárása ellen több beszéjűvetelen energikusan tiltakoztak. "Hogy ezután mi marad Magyarországból, és mivé süllyed ezeréves politikai egysége azval ki törődnek manapság - tolmácsolta alkieseredésükkel a "Vasvármegye." Ennek az lesz az eredménye, hogy az önállósággal felruházott nemzetiségek leszakadnak és fajrokonaihoz csatlakoznak, nem fognak lemondani az érvényesülés, a szabadság, az élet jogairól... A mi szemünk előtt az egységes magyar nemzet képe lebeg örök ideál gyanánt..."

1919. január 29-én végre napvilágot látott a Károlyi Kormány VI. néptörvénye, a magyarországi német nép önrendelkezési jogáról. A törvény értelmében a Magyarországon lakó németajku magyar állampolgárok egységes nemzetet alkotnak, az összefüggő területeken autonóm jogterületeket alkothatnak, és őket önkormányzati jog illeti meg e területek beligazgatása, igazságszolgáltatása, közoktatása, közmívelődése, egyházügye tekintetében. Az autonóm ügyekben a német nemzetgyűlés dönt, a magyar népköztársasággal közös ügyekben /külügy, hadügy, pénzügy, állampolgárság, magánjogi és büntetőjogi törvényhozás, közgazdaság, népjólét és szociálpolitika, közlekedésügy/ pedig a magyarországi közös országgyűlés, ahol a német nemzet népessége számarányában képviselteti magát. A német nemzet kormányzati szervei: a német minisztérium és a kormányzóságok. A kisebbségek számára a törvény biztosította a kulturális autonómiát és a helyi önkormányzatban való arányos részvételt.

Az első német nemzetgyűlés megalakulásáig a német ügyek intézésére a két központi német tanács 4-4, valamint a német lakta vidékek 2-2 képviselőjéből átmenetileg Német Kormánytanácsot alakítottak.

A VI. néptörvény a Károlyi kormány nemzetiségi politikájának megfelelően nem a következetes demokratizmus, hanem a magyar uralko

dó osztályok nacionalizmusának tett engedmény jegyében, kompromisszummal oldotta meg a magyarországi németek egyenjogusítását, s benne a nyugat-magyarországi kérdést. A kormány a nyugat-magyarországi német tanács követelésének tett eleget, amely önrendelkezési jog helyett maga is autonómiát igényelt.

Minde mellett az autonómia törvény nem keltett osztatlan tetessé. Az Anschluss hívei a kapott jogokat keveselték, s attól tartottak, hogy a kormány azokat visszavonja, s sovínisata kösők pedig sokallták, mondván, hogy csak az elszakadás kimondására alkalmas. Azzal érveltek, hogy az autonómia a magyar érdekek rovására van, mégis az anémtek meguk sem kívántak többet, mint nyelvi jogaik érvényesítését. "Talán nem lesz nehéz a friss törvényt, amelyen még jóformán a nyomdafesték sem száradt meg, megfelelően megváltoztatni.. 59/ - adott hangot reményeiknek a "Vasvármegye." Február elején Sopronban értekezletet is hívtak egybe vármegyei szervek, egyes helységek nemzeti tanácsainak s a Bleyerék irányvonalát követő német tanácsok részvételével. Itt olyan javaslat is elhangzott, hogy a meghozott néptörvény ellen tiltakoznak és kéri hatályon kívül helyezését. De az indítvány mellett senki sem szólt, 59/

A kormány-adta autonómia a nyugat-magyarországi német tanács vezetőinek reményeit sem minden vonatkozásban váltotta be. Kétségtelenül jóval kevesebbet nyújtott, mint amire pl. K. Amon tervezete igényt tartott. Elsősorban azt hiányolták, hogy az autonóm terület ~~nem~~ rendelkezik minden vonatkozásban törvényhozó hatalommal felruházott nemzetgyűléssel, továbbá hogy a gazdasági tevékenységet ~~nem~~ ^{is} vonták ki az önkormányzat hatásköréből? Bizalmatlanságukat a Berinkei-nek átnyújtott határozatuk is kifejezte. Ebben az iránt érdeklődtek, hogy egyáltalán milyen vidékek tekintendők "németek által lakott területek"-nek, s kifejezték abbéli meggyőződésüket, hogy természetesen az egész törvény jelentősége jövőbeni végrehajtásának módoszataitól függ. 60/

Március elején a német kormánytanács bizottsága hozzáfogott a német autonóm jogterület határainak megállapításához, de a törvény életbeléptetésére az országban lejátszódott szerződés fontos-
sága események következtében már nem került sor.

A Magyarországi Szocialista Párt a "Mindenkinek" címzett kiáltványban adta hírül a világnak, hogy Magyarország proletársága 1919. március 21-ével kézbe vett minden hatalmat, hogy Magyarország Tanácsköztársasággá alakult és a Forradalmi Kormányzótanács haladéktalanul megkezdi a nagy alkotások sorozatát a szocializmus, a kommunizmus előkészítésére és megvalósítására. (61)

A kiáltványnak Német Ausztriához intézett felszólítása: "...kövessék a magyar munkásság példáját, szakítsanak végleg Párizssal, szövetszessenek Moskvával, állítsák föl a Tanácsköztársaságot és fegyverrel a kezükben szálljanak szembe a hódító imperialistákkal" - élénk visszhangra talált az osztrák munkásság körében. A különböző munkásszervezetektől, a munkás- és katonai tanácsok birodalmi végrehajtó tanácsától, a bécsi katonatanácsától, a KP szervezetektől egyre-szára jöttek az üdvözlő táviratok, amelyek minden jót és további sikert kívántak. (62) Az Osztrák KP akkori vezetői a legjobb reményeiknek adtak hangot a magyarországi mozgalom sikerét illetően. (63) Ezekben a napokban többeszeres tömeg tüntetett az utcákon és Bécsben a nyugati vasút és a Ferencz József vasút vonalain nagyarányú vasutas sztrájk kezdődött, amely egész Ausztriában leállította a vonatokat. "Értkeztető - jelentette ki kényszeredetten Renner - hogy az osztrák munkásság rokonszenvvél viseltetik a magyar proletárság ügye iránt. Ezt a rokonszenvet a sztrájk hangszólózza és könnyen tetterre is váltíhatja." (64)

Április első napjaiban a Volkwehr több ezer tagja gyűlésezett. A szónokok kijelentették, hogy Bécsben nincs igazi forradalmi szellem, s ezért Magyarországra kell menni, ahol elveiknek megfelelően csatlakozhatnak és harcolhatnak. A Volkwehr-ből egész számbáljra való egységek váltak ki, hogy a Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregébe álljanak. Az április 2-án Magyarországra érkezett 1200 fő-

nyi osztrák kommunistából és baloldali szocialistából alakult meg a 2. önálló nemzetközi vörös ezred; parancsnoka Rotzlagel Leo volt, a bátor nyomdász, aki részt vett az osztrák munkások minden bérharcaiban és hősi halált halt magyar földön, Debrecen védelmében. (65)

Ez a belpolitikai helyzet, s nem az új proletár hatalom iránti kölcsönös szimpátia kényszerítette Ausztria szociáldemokrata többségű kormányát arra, hogy elismerje a Magyar Tanácsköztársaságot, felvesse vele a diplomáciai összeköttetést és akreditálja követeit. A jóviszony fenntartása mellett szólt a két ország szomszédsága s az a súlyos élelmiszerhiány is, melynek enyhítését Ausztria a magyar mezőgazdaságtól várta. Egyébként a szociáldemokraták nem titkolták, hogy a maguk részéről a bolsevizmust a munkásmozgalomra nézve nagy veszedelemnek tartották. Ismert vezetők és teoretikusaik közül Julius Braunthal, Max Adler, nem sokkal a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása után napvilágot látott megnyilatkozásaikban /majd később Otto Bauer/ arra összpontosították erőfeszítéseiket, hogy elméletileg is kimutassák: a tanács hatalom ellenkezik a demokrácia elveivel, és proklamálása Ausztria helyzetében nem volna egyéb könnyelmű kalandnál. Az Antant bosszúját, éhségkatasztrófát stb. idézne elő. (66) Nem akarták megérteni, hogy mind az orosz, mint a magyar példa - Lenin szavaival élve - az adott történelmi időpontban a világ minden országának mutat egyet mást, még hozzá igen lényegeset elkerülhetetlen és nem is távoli jövőjükből. (67)

A Forradalmi Kormányzótanács március 22-én Ulásán visszahívta Charpent Oszkár bécsi követet és helyébe Bolgár Eleket politikai, Fenyő Andort pedig gazdasági megbízottá nevezte ki. (68) A bécsi magyar követség ügyeit mintegy 2 1/2 hónapig Bolgár Elek, majd június közepétől Czobel Ernő vezette. A Tanácsköztársaság harmadik és egyben utolsó bécsi követe, Böhm Vilmos július 21-én foglalta el hive-

talát. Ő a szorongatott helyzet en áruló politikát folytatott és a maga részéről hozzájárult a diktatura megbuktatásának előkészítéséhez.

Az első hetekben úgy látszott, hogy Magyarország és Ausztria viszonya kedvezően fog alakulni.

A tanácskormány megbízottai március 25-26-án folytattak tárgyalásokat Renner kancellárral, Otto Bauer külügyi és Julius Deutsch hadügyi államtitkárokkal. Az osztrákok a tárgyalás során hangsúlyozták, hogy a Németország-Köztársaság fenntartja magának a jogot, hogy mikor alakul át tanácsköztársasággá, másrészt, hogy nekik az Antanttal jóviszonyban kell lenni, de kijelentették azt is: nem fogják engedni, hogy a magyar proletárság elveszzen és hajlandónak mutatkoztak az eddigi árucseré folytatására. Deutsch minden támogatást megígért, sőt bizonyos hadianyag szállításokat is kilátásba helyezett. ⁽⁶⁹⁾ Bolgár Elek bécsi követ bemutatkozása során a legmesszebbmenő előzékenységre talált. Kun Béla a Neue Freie Presse és a Neues Wiener Journal tudósítóinak adott nyilatkozatában az Ausztriához fűződő viszonyt különösen barátságosnak és jónak értékelte, megígérte, mielőtt Magyarország leküldi saját élelmiszerhiányát, haladéktalanul ellátja mindennel Ausztriát: "Mindentől amink van, adni fogunk a bécsi proletároknak. Minden készletünket a lehetőség határáig meg fogjuk velük osztani... Igyekezzünk szolidaritásunkat nemcsak szavakban, hanem tettekben is kifejezésre juttatni." ⁽⁷⁰⁾

Április végétől, május elejétől kezdve azonban egyre nyilvánvalóbb lett, hogy a kormány politikájáért elsősorban felelős Renner vezette jobboldali szociáldemokrata körök nemcsak belpolitikájukban tértek át az osztályharc álláspontjára a proletariátus és a burzsoázia kiegyezésének kispolgári álláspontjára, hanem a proletár Magyarország irányában követett külpolitikájuk lényege is egyre

több ingadozást mutat, majd az osztrák és Antant reakcióval együttműködve az árulások egész sorával igyekeznek meggyőztetni, lehetetlené tenni a proletár Magyarországgal való szövetség ügyét. (72)

A magyar-osztrák jóviszony megromlása szempontjából kétségtelenül az a körülmény volt a legfontosabb, hogy Bécs és a Magyarországgal közvetlenül szomszédos osztrák tartományok fokozatosan a magyar ellenforradalmárok Koblenzévé válhattak. Ez a vegyes emigráns társaság - mely este a Sacher szeparában mulatott, nappal pedig kormányosdít játszott, a polgári pártok kifejezett támogatását és a jobboldali szociáldemokraták jóindulata semlegességét élvezte minden Magyarorszag ellenes akciójában. "A hivatalos osztrák körök egy része - mely, dacára annak, hogy a magyar szovjet államot Ausztria hivatalosan elismerte, és a bécsi magyar követség acreditedált követség számba ment - antibolszevista érzelmi volt és megígérte támogatását." - írta Kerecseny János, a bécsi magyar emigráció élet egyik krónikása. Kelenen Bólának a szegedi ellenforradalomról szóló könyve szintén aláhuzza, hogy a fehérek Ausztriában a keresztényszocialista és polgári pártok részéről a legnagyobb előzékenységre találtak. Batthány Tivadar "Beszámolója" a szociáldemokraták magatartására vet fényt. Elmondja, hogy egy alkalommal magához kérte őt Renner, és felhívta figyelmét "...csinálják dolgaikat csendesebben...", nehogy a kormány erőyes rendszabályokat legyen kénytelen alkalmazni velük szemben. A valamivel mértéktartóbb Bauer /a szociáldemokrata ellenzék későbbi vezetője/ sürgette Rennert, hogy lépjen fel az ellenforradalmárok ellen, küldje őket vidékre, vitesse Csehszlovákiába. "Nem engedhetjük meg, hogy ami uralmunk alatt Bécsből egy magyar Koblenz váljon" - hangulyozta. Az emigránsok haza transzporálását azonban ő is ellenozte, mondván, hogy Magyarországon ugyis felakasztanák őket. (73) Az Arbeiter Zeitung a másik közvélemény nyomására szintén megszallítottette néha a "grófok összeesküvését" és ajánlotta, hogy gál lérra tett közel bánjanak el a "budapesti parazitakerettel", a "szentelen alakokkal",

akik a vendégszeretettel visszaélnek, majd megvugtatta olvasóit, hogy a polgári lapok megatartása nem fogja megingatni a kormány akaratát. (76)

De mi volt ezzel szemben a valóság? Május 2-án a diplomácia történetében pártját ritkító esemény játszódott le a polgári demokrati-
kus Ausztriában: a magyar ellenforradalmárok fényes nappal kirabolták a magyar követséget. A Bank gasse-i puccs, -ez a betöréses lopás - volt Gombás szerint az ellenforradalom "legnagyobb egyéni cselekménye", melyhez Schober rendőrfőnök és Schumpeter pénzügyminiszter személyében az osztrák reakció is asszisztált. (77)

A bécsi antibolsevista comité fegyveres szervezkedésének el-
rése a szociáldemokraták, és kifejezett segítése a keresztényszocialis-
ta és nagynemzet pártok részéről, újabb sötét oldalakat jelentenek az osztrák hatóságok tevékenységében. Köztudott dolog, hogy mintán a bé-
csi toborzó irodákat a munkásság sorozatosan szétverte, a fehérőrgárdis-
ták egy részét Feldbach-ba vitték, ahol a stájer tartományi kormányzó,
A. Rintelen báró Lehár-parancsnoksága alatt katonai tábornok létesített
székükre. (78)

Május elején az osztrák kormány életbeléptette a határzárat.
Eljárását azszal indokolta, hogy egyrészt Ausztriát mentesíteni akarja
a bolsevista agitációtól, másrészt meg akarja akadályozni a Magyaror-
szág elleni puccskísérleteket. (79) Am ennek a határzárnak meg volt az a
furcsasága, hogy csak Tanácsmagyarország ellen működött. A kritikus
május 2-án az éber osztrák közegek a diplomáciai szabályok felrugásával
még a magyar követeket is feltartóztatták és megmozdították a határon,
míg a fehér tisztek a bécsi comité által szerzett hamis rendőrségi
igazolványokkal állandóan akadálytalanul átlépték a határt és Bécs-
Budapest felől özönlöttek Szegedre, arról nem is beszélve, hogy a
határzár a magyar és stájer reakcióoknak Nyugat-Magyarország felé ki-
épített hírszerző szolgálatát sem zavarta. (80)

Az osztrák sajtó a hatalmát féltő burzsoázia szándékainak meg-
felelően már április közepétől zajos kampányba kezdett a Magyar Ta-

nácokköztársaság ellen. A polgári lapok magyarországi rémhistóriákat találtak fel az elégedetlen városi munkásnak, szűkölködő kispolgárnak és a konzervatív parasztnak, bemutatva, hogy mit kockáztatnak, ha netalán a kommunista eszméket akarnák követni. S amikor Bolgár "lek szővítette a bécsi lapok - enyhén szólva - "barátságát" cikkeit, Bauer a "sajtószabadságra" hivatkozott, amely szerinte 1848 óta a munkásság és a demokrácia harcainak célja volt, és kizárja annak lehetőségét, hogy ilyen sajtónyilatkozatok ellen politikai okokból fellépjenek. (81)

A bécsi munkásság június 15-i felkelési kísérlete után újabb méreteket öltött a Magyar Tanácsköztársaság elleni végzetőhadjárat. A boulevard lapok "szenszenciás leleplezéseket" hoztak - és ebből a körusből a szociáldemokraták sajtótermékei sem maradtak ki -, hogy a munkásság fellépését a "szovjet hód" /a magyar külvetség/ állítólagos felforgató tevékenységével hozták összefüggésbe és ezzel diszkreditálják a tanács hatalmat, másrészt igazolják az osztrák kormány eljárását: a felkelés vérébfojtását. (82)

Nem szorul különösebb bizonysításra, hogy a magyar kommunisták által az osztrák pártnak nyújtott szükségképpen kismértékű, korlátozott támogatáshoz képest, a mozgalmak Ausztria gazdasági, politikai viszonyaiban, a munkásság súlyos helyzetében lelték magyarázatukat. Gratz Gusztáv, a bécsi magyar emigráció illusztrációs tagja írta az akkori állapotokról: "Akik Bécsbe kerültek, ott úgy érezték magukat, mint akik szindely-fedeles hában élnek, amikor a szomszéd ház lángokban áll. A bolsevizmus áttérjedése Magyarországból és az április hetedik óta szintén bolsevista uralom alá került Bajországból a két ország közé beékelte Ausztriára majdnem elkerülhetetlennek látszott. Voltak kritikus napok, amikor a polgári társadalmi rend megmaradása ott is csak hajszálon függött." (83)

A Magyar Tanácsköztársaság pusztuló létezése, "magyar ligynökök", "magyar pénz" nélkül is agitált Ausztriában. A magyar proletárhatalom

érdekében erős szolidaritás mongalmat hívott életre, úgyhogy egy bécsi forradalom lehetősége nem volt kizárva. (84)

Ez a felismerés indította az Antantot arra, hogy sürgesse Ausztria belépését a Magyar Tanácsköztársaság ellen szervezett intervencióba. Kezdetben ezek az erőfeszítések nem jártak sikerrel. A szociáldemokraták látták, hogy a munkásság nem tűri el a Tanácsmagyarországgal szembeni ellenségeskedéseket, és hogy minden ilyennek az osztrák munkásság felkelésével kellene végsődnie. (85) Ezért az Antantnak egyelőre be kellett érnie a házárszár életbeléptetésével, amit a kormány a fegyverszüneti feltételekre hivatkozva próbált igazolni, de ami már akkor Magyarország blokádjával volt egyenértékű. Ausztria a későbbiekben sem állt hadban Magyarországgal, de fegyverei, lőszere ott voltak a Magyarország ellen tört burzsa államok félrevezetett katonáinak kezében.

1919 nyarán, amikor a Saint Germain-i békeszerződés kidolgozása folyt és az osztrák delegáció a területi, gazdasági feltételek enyhítésén fáradozott, az Antant alkalmasnak látta a helyzetet arra, hogy az osztrákokra újabb nyomást gyakoroljon. Julius 16-án a delegációk vezetőinek tanácsa Balfour javaslatára határozatot hozott, hogy az Antant csak akkor folytathatja élelmiszer szállítási Ausztriának, ha átadja fegyver- és lőszer készletét Csehszlovákiának, amely a Magyar Tanácsköztársaság területére tört. (86) Bernernek a Párizsi békekonferencia főtitkárához, Clemenceauhoz intézett szóbeli válaszjegyzékét az útőstandos Julius 25-i ülésén ismertették. Ebben arról volt szó, hogy az összes fegyvert és felszerelést átadták a bécsi fegyverszüneti missziónak, miután komoly belpolitikai okok lehetetlenné tették a követelték közvetlen átadását a csehszlovák államnak. (87) Az olasz delegáció Julius 27-i jegyzéke megerősítette, hogy a csehszlovák hadseregnek való átadás céljából átvett az osztrák kormánytól néhány millió töltényt, 500 géppuskát, 20.000 puskát, 50.000 db tűzérési lövedéket. (88)

A fentieket erősíti meg, de egyben nagyobb mértékű fegyverszállításokra enged következtetni a Bécsben működő felszámoló hivatalnak a külügyi népbiztossághoz intézett augusztus 1-i átirata is. A hivatal vezetője rámutatott, hogy a Waffenhaupt depot az osztrák kormány önhatalmi rendelkezésére már hosszabb idő óta nagyobb mennyiségű municiót, fegyvereket utal ki egyes nemzeti államkormányainak illetve külföldi katonai misszióknak, és elmondotta, hogy emiatt a július 22-i ülésen is hosszabb vita volt. (89)

Ezek az adatok önmagukért beszélnek és kétséget kizáróan megerősítik, hogy a szavaiban forradalmi és szolidáris osztrák kormány a szociáldemokrata Renner ellenjegyzésével a magyar munkásokkal, az osztrák munkásokkal szemben végül is az ellenforradalom oldalára állt. A tények aláhúzzák Lenin szavainak igazságát: "...Anglia és Franciaország, továbbá Ausztria, elvonták a forradalmat Magyarországon." (90)

A Magyar Tanácsköztársaság és az Osztrák Köztársaság külügyi kapcsolatainak egyik lefontosabb problémáját továbbra is a Nyugat-Magyarország sorsa képezte. Megszerzésének gondolata 1919 tavaszára már pártkülönbség nélkül behatolt az osztrák külvilágba. Mindegyik keresztényszocialista és nagynémet körökben talált lelkes támogatásra, akiknek agitációs fegyvertára időközben új "érvekkel" gyarapodott. Míg a Károlyi éra alatt tartott utolsó bécsi gyűléseiken legfeljebb csak a terület gazdasági fontosságát tudhették el, addig a Tanácsköztársaság kikiáltása után retteneteket lehetett festeni "a magyar bolsevizmus rémségeiről" és "a nyugatmagyarországi német lakosság szenvedéseiről."

Az Ostdeutsche Rundschau c. nagynémet lap egyik áprilisi eleji számában ismertette a soproni direktórium "dróki" tevékenységét, kijelentette, hogy miután a bécsi szocialista kormánytól nincs mit várni, a keresztényszocialistákra és nagynémetekre hárul a felelősség, hogy a kormányra nyomást gyakoroljanak és Nyugat-Magyarország érdekében egy fegyveres beavatkozást kényszerítsenek. A nyilvánosság előtt a "Verein zur Erhaltung des Deutschtums in Ungarn" "Deutsche Landsleute aus Ungarn" csoportja állandóan napirenden tartotta ezt a kérdést. A polgári lapok megindító "segélykiáltásokat" küldtek Nyugat-Magyarországból: "In aller Herzen brennt nur ein Wunsch: Los von Ungarn hin zu Deutschösterreich." A kommunizmus elől Ausztriába menekült emigránsokból pedig küldöttségeket vonult attak fel Rennerhez és Seitzhez, hogy a nyugat-magyarországi németek nevében közbelépésre kérjék Ausztriát. (92)

A szociáldemokrata párt továbbra is az önrendelkezés álláspontját képviselte, és hivatalosan semlegességet mutatott ezekkel az üzelmekkel szemben. Pedig nem volt kétséges, hogy nemcsak Nyugat-Magyarországról, nemcsak a Magyarország elleni ellenforradalmi mozgalmakról volt szó, hanem az Osztrák Köztársaságon belüli reakció mű-

küldetéséről is, amely minden jobboldali ügyet egyben a szociáldemokraták ellen is igyekezett kihasználni.

A német nacionalisták és a keresztényszocialisták propagandája annál inkább bántó és oly nyilvánvaló a Magyar Tanácskormány politikai rendszere ellen is irányuló volt, hogy a külügyi népbiztosság nem lehetett el mellette szűrtlen. Kun Béla április 19-én telefonsürgőn intézett Belgrád felé és felkérte, hogy a nyugat-magyarországi kérdésben lépjen érintkezésbe Otto Bauer külügyi államtitkárral. A magyar szervek abból a nyilatkozatból indultak ki, amelyet Bauer március elején adott a Károlyi-kormány megbízottjának, s amelynek értelmében az osztrák propagandának élett lehetne venni, ha a magyar kormány Ausztria részére a nyugati vármegyékből az élelmiszerszállítást lehetővé tenné. A külügyi népbiztosság közben is járt ennek megfelelően a közellátási népbiztosságnál, hogy a Wiener Neustadt és Sopron városok között létrejött kompenzációs ügylethez járuljon hozzá és mondítsa elő a nyugati megyék és Ausztria közötti csereforgalom felvételét. A külügyi népbiztosság a lépéseiről Belgrád követén keresztül Bauert is értesítette azzal a kéréssel, hogy a maga részéről is tegyen meg minden tőle telhetőt a nyugat-magyarországi német lakosság vármegyék elszakítására irányuló propaganda-meggátolása érdekében. (93)

Bauer a tanácskormány intézkedéseit örömmel és köszönettel fogadta és kijelentette, hogy a nyugat-magyarországi vármegyék csatlakoztatására irányuló mozgalmat az osztrák kormány minden erejével korlátozza, s míg a Wiener Neustadt-i agitációnak sikerült is életre venni, addig a stájerországi hasonló mozgalom meglehetősen ellenőrizhetetlen. Megjegyezte továbbá, hogy a kormány ezt az álláspontot csak addig foglalhatja el, míg a kérdést a cseh-szerb korridor terve nem komplikálja, mert ebben az esetben a kormány kénytelen volna más irányban tájékozódni. (94)

A A külügyi államtitkár kijelentéseinek első része aligha volt több diplomáciai udvariasságnál a legfelsőbb Bauer személyes óhaját fejezhette ki, míg az osztrák kormány ilyen irányú tevékenységéről semmit sem mondott és azt a jövőben sem kötelezte semmire. Nyilatkozatának utolsó része viszont kétséget kizáróan megerősíti, hogy "mozgalom" létezett, és hogy annak már akkor Stájerország, a keresztényszocialista reakciónak fő erőssége volt a bázisa.

Május 10-én Kun Béla erőlyes hangú jegyzéket intézett az osztrák kormányhoz, amelyben a magyar kormány részéről joggal sérelmezte, hogy Ausztriában heves agitáció folyik annak érdekében, hogy az osztrák kormányt a nyugat-magyarországi területek annektálására bírják. "Nem nemzetiségi kérdés az, amely itt állítólag megoldásra vár - mutatott rá a jegyzék - , hanem arról van szó, vajon helyreállítsák-e a területen a kapitalisztikus kizsákmányoló rendszert, vagy sem..." (95)

Bauer a követségnek adott szóbeli közlésében elhárította az osztrák kormányról a felelősséget. Azzal érvelt, hogy a propaganda és agitáció voltaképpen az osztrák kormánynak tesz szemrehányásokat, miért a német nemzetiségű vármegyék visszacsatolása érdekében semmit sem tesz. Ugyanakkor most sem tagadta, hogy "bizonyos agitáció" folyik a stájerországi népesség részéről, és azt állította, hogy a határzár életbeléptetésével éppen az agitáció lehetetlenné tételére törekedtek. /1/ Végül közölte, hogy a nyugat-magyarországi vármegyék hovatarozásának kérdését népszavazás útján véli legmegtérősebben elintézhetőnek, s amennyiben a vármegyék lakosságában tényleg a Magyar Tanácsköztársasághoz szító munkásság és földművelősség volna többségben, módjukban lesz abbéli szándékukat érvényesíteni. (96)

Az osztrákok magabiztosságát az Antant Bécsben állomásozó megbízottai nem kis mértékben aláásta. Cunningham és Allis

különböző nem hivatalos ajánlatokat tettek a kormánynak: Dél-Tirol, Nyugat-Magyarország, Cseh-Morvaország egyes területeinek elnyerését, továbbá nagy gazdasági előnyöket helyeztek kilátásba, ha a Német-országhoz való csatlakozásról lemondanak. A kügyvélemény különösen Nyugat-Magyarország odaiteléseével látszott minden területvesztésért rekompenzációban bízni. (97)

Az osztrák kormány álláspontjának Bauer adta megfogalmazását, ha igen kifogásolhatnánk, ha a vitatott terület Magyarországon valóban csak a népszavazás demokratikus útjára gondoltak volna. De nemcsak a hivatalos politika létezett. A Köztársaság reakciós erői már a Saint-Germain-i béketárgyalások megindulása előtt hozzáfogtak Nyugat-Magyarország annektálásának előkészítéséhez, hogy a kormány hivatalos nyilatkozatai ellenére káosz helyzetet teremtsenek.

Adataink vannak arra nézve, hogy az osztrák reakció bizonyos körrel részt vettek a brucki puccskísérlés előkészítésében is, és a bécsi magyar ellenforradalmárok támogatására számítva kísérelték meg Nyugat-Magyarország megszerzését. Röviddel a proletárdiktatura kiiktatása után foglalkozni kezdtek azzal a gondolattal, hogy fegyverrel betörést szervezzenek Nyugat-Magyarországra és azt a Tanácsköztársaságtól elszakítsák. Ezzel megteremtették volna magyar területen azt a pontot, amelyen megvetve lábukat Budapest ellen vonulhatnak. Bethlen a békekonferenciához intézett memorandumában kérte is, hogy az Antant nyújtson segítséget a bécsi antibolszevisti comiténak, járuljon hozzá 20-30 millió K üsszegű kölcsön megszerzéséhez, hogy a comité Nyugat-Magyarországon néhány ezer emberből álló hadsereget szervezhessen. (98)

A tervezgetések során Sigray gróf vetette fel, hogy kooperáljanak azzal a Stájerországban alakulásban levő nagyszámú szervezettel, amelyet arra a célra szerveztek, hogy vele Nyugat-Magyarországra megzárják és Ausztriához csatolják. Javaslata Bethlen részéről ugyan visszautasításra talált, de feltárja, hogy Sigray Antal,

Gróf Erdődy Tamás - aki a nyugat-magyarországi agitációt irányító Munteufel nagynémet képviselőnek lett a "polizeichef"-je, több más társakkal együtt úgy látszik, szívesen feladták volna a területi integritásról vallott nézeteiket, hogyha a Tanácsköztársaságot megbuktatni nem is tudják, legalább telekkönyvileg bejegyzett házjukat mentseék át Ausztriába. (99)

A tervezett puccs egyébként valóban kudarcba fulladt, bár a Bank utcai magyar követség kirablása megoldotta a pánszékérdést. A Szaracsányi csoport május 6-ra tervbe vette a határmenti Bruck megszállását. A készülő akció szellemi vezetője egy Wild nevű osztrák százados volt, ő beszélte, tervezte meg a dolgot Sigray gróf lakásán. A tárgyaláson megjelentek az összes politikusok, informátorok és szervezők, valamint Nyugat-Magyarországról Arndt százados, a csornai ellenforradalmi lázadás vezetője. Egy titkos osztrák monarchista szervezet még külön 400 embert ígért a puccs keresztmúlvteléhez, ha hasonló akcióban viszontsegítségre számíthat. Mindegy 30 ellenforradalmár - közte Sigray és Pallavicini grófok - meg is kísérelték az áttörést. De az egész társaságot még a határon letartóztatta az osztrák határőrség. Szaracsányiak felültek a dologgal és a közvetlen fegyveres beavatkozást le kellett hogy vegyék a napirendről, bár valamennyi nyugat-magyarországi ellenforradalmi akcióban később is benne volt a kezük. (100)

Az osztrák részről tervbevett ennekkel kapcsolatban emlékeznünk kell arra, hogy Bauer a tanácskormány bécsi képviselőinek adott nyilatkozataiban maga is elismerte a "mozgalom" létezését, sőt még azt is hozzáfűzte, hogy annak fő központja Stájerország. Ez a Nyugat-Magyarországgal közvetlenül szomszédos osztrák tartomány már a köztársaság első éveitől kezdve a keresztényszocialisták fő erőssége lett, gyűjtő és kiindulópontja mindenféle reakciós mozgalomnak. Az Ausztria életében később oly végzetes szerepet játszó fasiszta

mozgalom első szervezetei Tirol és Karinthia mellett már jelentkezésük legkorábbi stádiumában fellelhetők voltak itt, ahol a magyar ellenforradalmárok kivételes mozgási és szervezkedési szabadságot élveztek, majd a legitimista-monarchista körök is évekig keresztül az emeltetve segítséget kaptak.

1919 telén más országrészekhez hasonlóan még Stájerország is forradalmi erjedés színhelye: a februári Graz-i és Leoben-i viharos megmozdulások nagy szociális nyugtalanságról tanusítottak. Ez a munkanélküliség, élelmiszerhiány, nélkülözések mellett nagymértékben abban gyökerezett, hogy a munkásság, szegénység az ipari centrumok /Alpine-Montan-Gesellschaft, Steierische Wasserkraft/ szocializálódását, azaz a forradalom balratolódását, továbbfejlődését várta és követelte. A reakció durván lezámolt a baloldali mozgalmakkal, majd 1919 májusában a tartományi választásoknál számottevő többséghez jutva a keresztényszocialista pártot, energikus képviselést nyert az új tartományi főnök, A. Rintelen személyében. (102)

Az osztrák nagynómetek és keresztényszocialisták tervelt Magyarországnómet nemzetiségű vármegyének bekebelezését illetően kezdetben fogva kedvező talajra találtak Stájerországban. A tartományi kormány 1918 februárjában elhatározta, hogy a burgenlandiaknak minden lehetséges támogatást megad annak érdekében, hogy Stájerországhoz, illetve Alsó-Ausztriához csatlakozhassanak. A proletárdiktatúra kikiáltása után a vidék átcsatlakoztatása fokozott jelentőséget kapott a tartományi kormány Tanácsmagyarország ellenes politikájában. Gratzban működött a magyar ellenforradalmárokkal és szoros kapcsolatban álló "Centralkomite zur Befreiung der Deutschen in Westungarn" szervezet. 1919 tavaszán és nyarán a helyi reakciók létrehozták Nyugat-Magyarország esetleges fegyveres elfoglalásának feltevéseit is. (103)

Rintelen visszacsatlakozásainak tanúsága szerint - már 1918 őszén, mint tartományi főnökhelyettes, azon dolgozott, hogy szervez-

tilog egyesítse mondazokat, akik a birtokos osztályok érdekében fegyveres harcra is készek az ellenforradalmi erők ellen, az Anschluss hívei s a tömegekben a német nép elhivatottságának /Führertum/ gondolatát táplálják, és ha szükséges, a német-osztrák határvidékek területi épségét mint szabadcsapatok megvédelmezik. Kiszolgált tisztek és altisztek, jómódú parasztok és iparosok, főiskolások, jó zsoldért mindenre kész elemek hozták létre az első önkéntes váll-szervezeteket a későbbi osztrák Heimatschutz, Heimwehr akkor még szétszórt alakulattal Alsó- és Felső-Steiermark-ban, Graz-ban és a külső területeken. (108) Dél-Steiermark már az összeomlás utáni első hónapokban a jugoszlávok kezébe került, de kisebb /Marburg környéki/ határvillongásoktól eltekintve egy Karinthyéhoz hasonló, komolyabb fegyveres ellenállás mégsem bontakozott itt ki a jugoszlávok ellen, mert a Graz-kormány elsősorban az osztrák-magyar határon összpontosította a katonai erőit. (105) A nagynémet és keresztényszocialista pártok bizonyos körrel az itt állomásozó szabadcsapatok egy részével vették tervbe Nyugat-Magyarország annektálását.

A Nyugat-Magyarország ellen tervezett katonai akció történetét Adolf Boog, a németosztrák Wehrmacht egykori altábornagya hozta nyilvánosságra a keresztényszocialista Reichspost 1921. szeptember 19-i számában. (106) abban az időben, amikor a Saint Germain-i és trianoni békek ratifikálása után magyar részről már esedékesé vált Burgenland átadása.

A cikk azzal a leleplező közléssel kezdődik, hogy a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány - kinek befolyásos személyiségei azóta már a magyar kormányhoz tartoztak - szintén felzabáló misszió teljesítésére kérték fel Ausztriát a nyugati vármegyék vonatkozásában.

Boog előadása szerint, az osztrák kormány 1919 tavaszán írt hivatalosan is megbízta Nyugat-Magyarország elfoglalásának előkészítésével és végrehajtásával. Tervében az az képzte, hogy a nyugat-magyarországi határ mentén, Petronell-Bischendorf-Pitten-Aspang-

Hartberg és Fürstenfeld központokkal "határvéde osztagokat" hozott létre önkéntesen jelentkező tisztekből és altisztekből és egyéb "kifogástalan megbízható" emberekből. A különböző "toborzóhelyeken" kívül a "Schutzverband deutscherischer Kriegsteilnehmer" szervezet is a fegyveres erő verbuválásával foglalkozott. Egy, az Osztrák Kommunista Párt lapjából származó akkori hír szerint az önkéntesek azután rendszeres katonai kiképzésben részesültek, és meghatározott szoldot kaptak. A pénz abból az alapból származott, amit a kapitányságok fegyveres szervezésére szántak. (107)

"A határvéde szabadcsapatok" élén olyan tisztek állottak, akik a határvidék és Nyugat-Magyarország politikai és helyi viszonyaival tisztában voltak. Stájerország egyes helyein az ottani Volkwehr (!) tagjai is készek mutatkoztak arra, hogy mint szabadcsapatok segítséget nyújtsanak a "hajtán túli" "szorongatott népnek." De Boog a Volkwehr-t ennek ellenére megbízhatatlan formációnak tartotta és tervéből kikapcsolta. Szervezett viszont egy jól funkcionáló hírszolgálatot, amely a nyugat-magyarországi parasztok között is felkelést készített elő. Elképzelése szerint a főerőknek - az esetleges nehézségeket támaztó kommunista centrum Wiener Neustadt-ot kikerülve - Pitten-Hochvolkersdorf-Pottendorf és Unterwaltersdorf körzeteiben gyülekezve kellett volna Sopron felé törni és Nyugat-Magyarországot elfoglalni. Az akcióhoz az Antant akkori bécsi képviselőjén keresztül, ha nem is hivatalosan, de lényegileg szintén hozzájárult. (108)

A Boog később lemondott megbízatásáról. Elhatározását ezzel indokolta, hogy a baloldali Jeline Deutsch hadügyi államtitkár Rennernek Saint-Germain-be való elutazása után különböző akadályokat gördített tevékenysége elé, mert félt a keresztényszocialisták megérzésétől és szimpatizált Kun Béla rendszerével. Boog ezt annál érthetlenebbnek és sajnálatraéltóbbnak találta, mivel Renner elutazása előtt maga is nagy bizakodással beszélt az akcióról, amely

a "privát részről" rendelkezésre bocsátott összeg nagysága követ-
keztében különben egy fillérjébe sem került volna az államnak. (109)

A Reichspost leleplezése az akció fontosságát felnagyító eset-
leges túlzásai mellett is fényt vet az osztrák politika kulissza-
titkaira, és kétséget kizáróan megerősíti a proletár Nyugat-Magyar-
ország elleni agresszió szándékát. Minden bizonnyal ennek fő su-
galmazói a köztársaság reakciós erői, a finánszörvények képviselői
keresztényszocialisták és nagybármokok voltak. De tudtak róla
a szociáldemokraták is, ennek ellenére hallgattak, felelősségük
tehát nem menthető. Egyébként álláspontjuk e kérdésben sem volt
teljesen egységes. Mig Boog és Rintelen egybehangzó állítása szerint
a jobboldalt képviselő Renner Kancellár maga személyesen kommunista
ellenes és Nyugat-Magyarország Ausztriához való csatlakozásának híve
volt, addig Bauer, Deutsch és mások a Tanácsmagyarországgal kapcso-
latban elfoglalt álláspontjuknak megfelelően több mérsékletet tana-
sítottak. Ennek oka nem a nagyobb szimpátiában, hanem elsősorban
taktikai megfontolásokban gyökeresedett.

A Nyugat-Magyarország elleni készülődésről - ha minden rész-
letéről nem is - de általánostudomást szerzett a tanácskormány és
több jegyzékben tiltakozott is ellene. A határmenti vörös őrségek
a határzár elrendelésekor aggódva jelentették, hogy az osztrákok
a határrendőrséget jelentékenyen megerősítették. (110) Május 15-én a
bécsi magyar követség értesítette az osztrákokat, hogy a magyar szo-
vak tudomására jutott, miszerint az osztrák kormány Fähring-Friedbe-
közeliében mintegy 7000 embert és páncélveneteket, Laiz-Bruckban
pedig 3000 embert koncentrált. A tanácskormány a hír helytállóságá-
ról kívánt meggyőződni, továbbá, hogy ha ezek igaznak bizonyulnak,
az osztrák kormány mit szándékozik tenni? Bauer 16-án néhány mondás-
jegyzékben - a valóságos helyzettel ellentétben - azt válaszolta,
hogy ezek a hírek alaptalanok, mivel a határon csak a rend fenntar-

(111)

tőszhoz szükséges osztatok tartózkodnak. Kun Béla május 31-i és június 2-i jegyzékében tudtára adta az osztrák kormánynak, hogy a Muraközben lévő ellenforradalmárokat osztrák népszólaljak támogatják. A válasz ezuttal is semmitmondó, sőt a külügyi államtitkár helyettese még nyomatékosan hangsúlyozta azt is, hogy ők semmilyen, a Tanácsköztársaság ellen irányuló mozgalmat nem támogatnak és minden rendelkezésre álló eszközzel megakadályozzák, hogy ilyenben osztrák állampolgárok részt vegyenek. (112)

A Tanácsköztársaság súlyos helyzetben vette át az ország ügyeinek intézését a Károlyi kormánytól. A szocializmusért folyó harc érdekei megkövetelték, hogy a tanácskormány a demokratikus átalakulás valamennyi kérdésével együtt a nemzetiségi kérdés végleges megoldását is napirendre tűzze. Ezt egyébként a fennálló határ-problémák is sürgették. A nemzetiségi politikában követett elvek egyszerűsített külpolitikai irányelveket is képviseltek a szlovák, román, délszláv nemzetiségek irányában, miután azok Magyarországtól már elszakadtak, illetve elszakadóban voltak, és kisebb népszigetekről eltekintve csak a német és ruszin lakta vidékek képeztek a Tanácsköztársaságon belül nagyobb összefüggő nemzetiségi területeket. A kormány nemzetiségi politikája gyakorlatban tehát csak az utóbbi területek lakosságának állampolgári helyzetét szabályozhatta, míg a többiekkel a meggyezésre törekedtek.

A Tanácskormány messzemenően gondoskodott a köztársaság területén élő legnagyobb számú nemzetiség, a németajku lakosság nemzeti és egyenjogúsításáról és önkormányzatának kiépítéséről. A Forradalmi Kormányzótanács a Magyar Tanácsköztársaság ideiglenes alkotmányaként ismert 1919. április 3-i XXV. sz. rendeletében kimondta, hogy a Magyarországi Tanácsköztársaságban minden nemzet, ha összefüggő nagyobb területen él, külön nemzeti tanácsot és intéző bizottságot is alkot; továbbá, hogy a különböző nemzeti tanácsok alakítását, egymáshoz való viszonyát és a federalisztikus alapon élő Magyarországi Tanácsköztársaság végleges alkotmányát a tanácsok országos gyűlése fogja megállapítani. A rendelet utolsó paragrafusa szerint a Kormányzótanács külön rendelettel fogja szabályozni azoknak a bizottságoknak a megalakítását, amelyek a végleges alkotmány életbelépéséig egyes nemzetek ügyeinek intézésében düntenek. Április 7-én a magyarországi németajkúak számára is fontos nyelv-rendelet előírta, hogy minden hatóság köteles a Magyarországon használatos nyelvek bármelyikén kiállított hozzá tartozó beadványt elfogadni és az elintéztet a beadvány nyelvén

(114) Az általános nemzetiségi politikai elveket különböző rendeletek alkalmazták a magyarországi németek helyzetére.

1919 április elején a ruszin népbiztossággal egyidejűleg létrehozták a német népbiztosságot, és így a március 21-én megalakult kormányzótanács Kalsár Henrik és Stefán Ágoston személyében két népbiztossal bővült. A német népbiztosság 1919 április elején kezdte meg működését. (115) Április 4-i rendelete a közelgő választásokról intézkedett, és megállapította a német kerületek választási beosztását. A rendelet alapján az is előítható, milyen területek tartoztak a német népbiztossághoz és hogy Tanácsmagyarország milyen vidékein élvezett a német lakosság helyi autonómiát, illetve hol vették ezt tervbe. Az elv az volt, hogy minden község, ahol a lakosság többsége német, a német járásokon keresztül valamely német autonóm területhez tartozik. Ezek: 1/ Német-Hungaromagyarország, 2/ Mittelghau, 3/ Swäbische Türkei. (116)

A Forradalmi Kormányzótanács április 28-án elrendelte a német és a ruszin tanács megválasztását. E tanácsoknak az volt a feladata, hogy a KMTL sz. rendeletnek megfelelően a Tanácsköztársaság végleges alkotmányát előkészítő tárgyalásokon a magyarországi német, illetve ruszin proletariátust képviseljék. Az elvi jelentőségű 1. §. kimondotta, hogy a Tanácsköztársaság meg akarja szüntetni a proletárok mindenféle elnyomását, közte a nemzetiségi elnyomást, és hogy a Magyar Tanácsköztársaság különböző nyelven beszélő, de egyenjogú népek proletariátusának szövetségén alapszik. A rendelet értelmében "a német autonóm jogterületek", azaz német kerületek a hozzájuk tartozó közigazgatást megyei tanácsai jogkörrel intézték. A német népbiztos említt április 4-i rendeletének az a része, hogy a 3 autonóm jogterület együlttve egységes német kormányzósági szövetséget képez - egyelőre nem emelkedett törvényerőre. (117)

A Magyar Tanácsköztársaság nemzetiségi politikáját - és így a magyarországi németajkú lakosság irányában követett politikáját is - a tanácsok országos gyűlésén, június 23-án elfogadott Alkotmánynak

a nemzetek jogairól szóló fejezete fejtette ki véglegesen. A 84.§. a korábbi rendeleteknek megfelelően leszögezte, hogy minden nemzet szabadon használja nyelvét és fejlesztheti műveltségét, és evégből, ha nem is él összefüggő területen, műveltségének fejlesztésére országos tanácsot alakít. A 85.§. szerint a helyi igazgatás mindenütt a többségben lévő nemzet kezében van, de a hivatalos érintkezésben a nemzeti kisebbségek is használhatják nyelvüket. A 85.§. a Károlyi-kormánynak a magyarországi német nép önrendelkezési jogáról szóló 1919. évi VI. néptörvényéhez viszonyítva már teljes részletességgel beszélt a nemzeti autonómia két formájáról: a több járára kiterjedő önálló kerületről, és a több kerületre kiterjedő nemzeti kerületről. Az alkotmánynak ez a paragrafusa a tanácskormány addigi rendeleteihez képest először mondotta ki, hogy a Tanácsköztársaság a nemzeti kerületek területeivel a német kerületek központi tanácsszervei útján érintkezik. Az alkotmány a helyi autonómia hatáskörébe utalta a kérdéses területek beligazgatását, igazságszolgáltatását, közoktatását és közművelődését, míg az egyetemes érdekeket érintő ügyekben a Tanácsköztársaság rendelkezései a nemzeti kerületekre is kiterjedtek. (118)

Az első német kerület, amelynek felállítását a Forradalmi Kormányzat tanács 1919. július 16-i CXIX. rendelete kimondotta, a nyugat-magyarországi német nemzeti kerület volt, de tervbe vették a közép-magyarországi német kerületek határainak megállapítását is. (119)

A nyugat-magyarországi német lakosság a Tanácsköztársaságban tehát önállóan intézte belügyeit, az igazságszolgáltatást, a közoktatást, a közművelődést; a kormány széleskörű területi autonómiát biztosított számára. Erről az autonómiáról egyébként tekintélyes osztrák polgári történeti munkák napjainkban is elismerően szólnak. (120)

Mindamellett a tanácskormány egészében pozitív és nagyjelentőségű nemzetiségi politikájának megvolt az a hiányossága, hogy elmulasztotta egyértelműen leszögezni, miszerint a Monarchia volt népeinek

- közte a 300.000 főnyi nyugat-magyarországi németajku lakosságnak -
önrendelkezési jogát a különválás tekintetében is elismeri. A nemze-
tiségek közötti bizalmatlanság, a proletariátus osztályharcának szabad
kibontakozása érdekében lett volna szükség erre.

Egy nemzet, vagy nemzetiség különválásának kérdése ⁽¹²⁾ mindig az
osztályharc érdekeinek van alárendelve. Ezért az önrendelkezési jog
elismerése pl. a németek esetében nem feltételezte volna, hogy a ta-
nácskormány is a különválás mellett legyen, vagy hogy annak érdeké-
ben agitáljon, hogy ne leplezze le, ne mondja meg, kik és miért
akarják az átszatelést, és ehhez képest mi előnyös a proletariátus,
de az egész nemzetiségi lakosság számára. A Tanácsköztársaság vese-
tői az önrendelkezési jog deklarálásakor ugyanis nem hagyhatták volna
figyelmen kívül, hogy a népszavazás azonnali elvérellátása a külső és
belső ellenforradalom elleni harcra el a figyelmet. Mármost
számolniuk kellett ezzel is, hogy a magyar és osztrák ellenforradalmi
erők a területet az antant szándékainak megfelelően újabb bázis gya-
mánt a proletárhatalom elleni harcban is felhasználhatják. Az ilyen
és ehhez hasonló súlyos megfontolások, és egyáltalán a Tanácsköztársas-
ság szorongatott helyzete egyben magyarázatot is adnak a nemzetiségi
politikában elkövetett, baloldali hibákra, ²⁾ ugyanakkor ettől függetle-
nül, ^{mind/} az ideiglenes, mind a végleges alkotmány a felszabaduló területek
vonatkozásában föderációról beszélt, és a felszabadult szlovák terü-
leteken a forradalmi kormány ezt meg is valósította. Ez az elv kimon-
datlanul is feltételezte, hogy egyetlen nemzetiséget sem akarnak aka-
rata ellenére a Tanácsköztársaság határai között tartani. Kun Béla a
Tanácsköztársaság külpolitikájáról vonatkozó hangsúlyozta, hogy az nem
áll a területi integritás alapján és a sajtó is több alkalommal foglal-
kozott a környező államokhoz való viszony és így az önrendelkezés kér-
désével is. Kun Béla a Tanácsok Országos Gyűlésén a Monarchia helyén
létrejött új államok közötti problémák rendelkezésére felvetette egy

közös konferencia gondolatát is: "... ezen a konferencián fog el-
dőlni és nyilvánvalóvá válni, hogy nekünk nincsenek elnyomó törek-
véseink, mi minden dolgozó önrendelkezési jogának alapján állunk." (122)
Amikor májusban Saint Germainben megkezdődtek az osztrák békeszer-
ződés tárgyalásai, és várható volt Nyugat-Magyarország lecsatolása,
a tanácskormány vezetői és a lapok az annexió tervével szemben
egyre gyakrabban beszélték Nyugat-Magyarország önrendelkezési jogá-
ról is. ~~Nem volt azonban egyértelmű az állásfoglalás abban a tekin-~~
~~tetben, hogy ki illetékes az elszakadás, vagy maradás kimondására.~~
Beszélték a "népesség egyeteméről", a "dolgozókról", de mégis el-
sősorban a proletariátus önrendelkezési jogát hangsúlyozták, ami
~~általában nem reális álláspont volt.~~

Klissé francia reprezentáns 1919. május 2-án nyújtotta át Bauernek a Szövetséges és Társult Hatalmak Saint-Germain-ben Laycha szóló meghívását a németausztriai köteendő békefeltételek megvizsgálására. Az osztrák békedelegáció Renner vezetésével május 12-én utazott el Bécsből, de a békefeltételek átnyújtására még több mint három hetet kellett várakoznia. Hamar kiderült viszont, hogy az Antant Ausztriát legyőzöttnek tekinti, és annak megfelelő bűnbánásban részesíti. Túlajdonképpeni tárgyalások, viták Saint Germainben egyáltalán nem folytak: a szerződés felek is mindössze két alkalommal, egy ünnepélyes megnyitó, és egy éppoly ünnepélyes záruláson találkoztak.

A nyugat-magyarországi kérdés, mint Ausztria határainak megállapításával kapcsolatos probléma, eleinte kevés figyelmet kapott a Szövetségesek részéről. A békekonferencia február-március folyamán a cseh-szerb korridor tervével kapcsolatban már foglalkozott Pozsony, Moson, Sopron, Vas vármegyék sorsával, de Olaszország ellenállása miatt a cseh comitè március 8-i ülésén olyan értelmű végleges határozat született, hogy a csehek igényét elutasítják. ¹²³ Ez a határozat megegyezett a békekonferencia területi bizottságának határozatával, amely szerint az osztrák-magyar határ nem szerül változtatásra. ¹²⁴

Készen Magyarországon március 21-én kikiáltották a proletárdiktatúrát. Ez lényegesen más megvilágításba helyezte Magyarországot ügyeit és az összes vele kapcsolatos igényeket.

Az Antant öt külügyminiszterének május 9-i ülésén Balfour már felvetette, hogy Magyarországon van német népesség, amely esetleg csatlakozni óhajt Ausztriához. Lansing véleménye szerint - hacsak nem szabályozzák a határt - bizonyos gazdasági kérdések merülhetnek fel. Csak Sonnino akadékoskodott, rámutatva, hogy ezt addig nem Ausztria, sem Magyarország nem vetette fel, és hogy nem lát okot arra, miért kellene a két országot különböző elbánásban részesíteni. A két ország 50 éve nem viszálykodott a határon, jelenlegi kormányaik igen bizony-

talanul állnak, és így az idő nagyon alkalmatlannak látszik arra, hogy vitát idézzenek elő a két ország között. Végül is úgy határoztak, hogy kijelölnek egy bizottságot, amely információit gyűjt az Ausztria és Magyarország közötti határ lehetséges kiigazítására vonatkozólag. (125)

A Tisza Tanácsának május 12-i ülésén Wilson hangsúlyozta, hogy Ausztria és Magyarország határát az Ausztriával kötendő békeszerződésben kell kijelölni. Ugy értesült - mondotta - , hogy az osztrákok fel fogják vetni a kérdést és a Szövetséges hatalmak feladata lesz azt eldönteni. Egy kis vita után mégis azt határozták, hogy az 1867-es határozat megtartják és ha valami nehézség támadna, a szükséghez képest döntenek. (128)

1919. június 2-án, a Sain Germain-i kastélyban nyújtották át az osztrák béke delegációnak a békeszerződés tervezetének I. részét. A június 2-i feltételek nem sokban tértek el a rossz sejtelmektől a határok vonatkozásában sem; a Szudéta vidéket Csehszlovákiának, Dél-Steiermarkot és Karinthia déli részét Jugoszláviának, német Dél-Tirolt pedig Olaszországnak ítélték. Magyarország felé - egy lényegtelen változtatástól eltekintve - az 1867 óta fennálló régi határokat tartották meg. (124) Az osztrák béke delegáció nyugat-Magyarországra vonatkozó óhajának a békefeltételek első fogalmazásában a békekonzferencia tehát nem tett eleget. Itt - feltehetően - az a megfontolás volt mértékadó, hogy az Anschlusra törekvő Ausztriát mégsem szükséges területi gyarapodásban részesíteni; bár az a körülmény, hogy a Magyarországgal kötendő béke még hátra volt, ezt még teljesen nem zárta ki.

A békefeltételek megválaszolása Renner, Bauer és Seitz feldkircheni tárgyalásainak megfelelően, különböző jegyzőkönyvekben történt meg. A területi kérdésekre vonatkozóan június 15-én és 16-án két jegyzőkönyvet terjesztettek be. Június 25-én ezeket még két újabb jegyzőkönyv követte, ezek közül az egyik a Németausztria határaitra vonatkozó ellenjavaslatokat tartalmazta.

Már a békefeltételekre vonatkozó június 16-i általános jegyzék is sajnálkozását fejezte ki, hogy Nyugat-Magyarországról népének többször kifejezett óhaján: a németausztriaihoz való csatlakozást ⁽¹²⁸⁾ bozsásák népszavazás alá, - elcsúgrosztá h-llgatással átsiklottak. A június 16-i jegyzék történelmi, földrajzi, gazdasági okok alapján igényt formált e területre, le szögezve, hogy nem követ el semmiféle erőszakos annexiót, mert ezt is, mint minden más területi kérdést, kizárólag a nemzetek szabad elhatározására bizza, szabad népszavazáson keresztül maga a lakosság döntse, akar-e Németausztriával egyesülni vagy sem. ⁽¹²⁹⁾

A határookra vonatkozó ellenjavaslat Német-Észak-Csehország, Német-Dél-Csehország, Német-Szudéta ország, Német-Dél-Morvaország, Alsó-Ausztria, Német-Nyugat-Magyarország, Stájerország, Karinthia, Kraina, Tirol vidékére népszavazást kért és ezzel kapcsolatban konkrét elképzeléseit is kifejtette: a népszavazás ellenőrzésével és vezetésével nemzetközi bizottságot bizzanak meg stb. ⁽¹³⁰⁾

Az Osztrák Nemzetgyűlés június 7-i rendkívüli ülése tüntetett a békefeltételek elfogadása ellen. Otto Bauer külügyi államtitkár több mint egyórás beszében fejtette ki, a békefeltételek megsemmisítő hatását németausztria életképessége szempontjából. Előadása Nyugat-Magyarország kérdésre is kitért, annál is inkább, mivel az előző napon egy nyugat-magyarországi küldöttség az összes pártok képviselői előtt azt a kérdést terjesztette elő, hogy a tiltakozó ülésen Nyugat-Magyarországra is gondoljanak. Bauer hangsúlyozta: nem akarják, hogy a Párizsi Békekonferencia hatalmi szöveggel ítélje oda Nyugat-Magyarországot Ausztriának, csak azt követeli, hogy szabad népszavazáson dönthessen: Ausztriához vagy Magyarországhoz akar-e tartozni. ⁽¹³¹⁾

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés demokratikus gesztusai ellenérősen tovább folyt a szervezkedés Nyugat-Magyarország elfoglalása

érdekében. Osztrák részről az akciót most Johann Lichtenstein herceg Alberti gróf /a későbbi Alsó-ausztriai Heimwehr Führer, a totális fasizmus osztrák ideológusa/, továbbá Walterskirchen gróf, Károlyi gróf Neumann, Sturm, Pospichil, Feith, Veits vezették. A bécsi emigrációnak Szemrecsányi vezette csoportja is aktivizálódott, s a Batthyány "Beszámolójának" megjegyzése szerint a magyar követségről elrabolt 140 millió K tetemes részét /kb. 50.000.000 K/ a "stájerországi kiadásokra" fordította. A szervezkedés méreteit a következő adatok jelzik: a bécsi nagyméretű párt tiszti osztálya napi 100 K-val 9000 tisztet pénzelt, akiket a dunántúli helységek megszállására kívánt felhasználni; a Wiener Neustadt-i entente misszió 12.000 Mannlicher fegyvert adott, ezenkívül Anglia is ígéretet tett fegyver és muníció szállítására. A gratzai "Centralkomité" Nyugat-Magyarországi fegyveres elfoglalásának utolsó terminusát a magyar emigránsokkal egyetértésben július 10-ben állapította meg. Más forrás szerint Királyhida és a vele szomszédos helységek megszállását a magyar tisztek július 13-ra tervezték.

A munkás és katona tanácsok 1919. június 30-tól július 3-ig ülésessé II. országos konferenciáján az Osztrák Kommunista Párt részéről Koritschner kimondatlan szeszélyességeket tett a kormánynak, hogy Nyugat-Magyarországi anneksziójának érdekében rendszeres propagandát tegyen, amikor világos, hogy a proletariátus a Magyarországi Szovjet Köztársaságban akar maradni. Rémítatott arra, hogy a stájer tartományi kormány, amely oly sok energiát tanúsított a kommunisták ellen, már nem ilyen erőlyes a sok különböző, kifejezetten reakciós komitéval szemben, és adatokkal bizonyította be, hogy a határon Nyugat-Magyarország ellen fehérgródként állapították. A beszéd végén beterjesztett határozati javaslatot a munkástanácsok elfogadták. "...A konferencia üdvözli Oroszország és Magyarország munkásosztályát, akik nehéz harcban állnak az entente-imperializmussal.

Tiltakozik az burzsoázia hajszája ellen, amely megkísérelti, hogy a Németosztrák Köztársaság és a Magyar Tanácsköztársaság közötti ellenségeskedést támasszon, és határozottan kijelenti, hogy Nyugat-Magyarország állami hovatartozandóságának kérdését nem lehet másként eldönteni, mint Nyugat-Magyarország szabad, befolyástól mentes népszavazása által..." (137)

Hogyan vélekedett minderről az érdekelt fél, maga a nyugat-magyarországi lakosság? A terület etnográfiai és földrajzi helyzetéből következett, hogy maradás vagy csatlakozás a szomszédos Ausztriához a mindenkor magyarországi politikai, gazdasági és gazdasági viszonyokkal áll összefüggésben. Annyi biztos, hogy a lakosság a közös monarchia fennállásáig meglehetősen közömbös volt ebben a tekintetben, és az osztrák Anschluss lehetőségével csak 1918 szeptembere után kezdett foglalkozni, miután az osztrák államnyilatkozat, a saját, az agitátorok ezt bevitték a köztudatba. Ekkor is elsősorban autonómiát igényeltek.

Hasztalan a próbálkozás abban a tekintetben, hogy kimutassuk, vajon a nyugat-magyarországi népesség osztály-rétegződésre való tekintet nélkül, a maga egészében, mint "népesség" mit akart a Tanácsköztársaság alatt: maradni vagy elszakadni? A legfontosabb kérdésekre az emberek nem nemzetiségi hovatartozásuk alapján, hanem osztályhelyzetük szerint reagálnak. Március 21. rendszerváltozást jelentett Magyarországon, a proletárdiktatura hatalomra jutását, amely a tulajdonviszonyokba nyúlt, hogy megszüntesse a szegény és gazdag elválasztását, a kizsákmányolást. Akiknek féltékenyülők voltak, most kapva kaptak az alkalmon, hogy birtokaikat, vagyonaikat átmentsék a polgári Ausztriába. A "hazafias" magyar uralkodó osztályok ilyen alapon nemcsak Nyugat-Magyarország, nemcsak Sopron, de akár Kecskemét és Szolnok elcsatolásába is belementek volna. Nem új dolog ez, mikor a burzsoáz osztályérdekek szembe kerülnek az össznézeti érdekekkel. És 1921-ben ugyanez ismétlődött meg ellenkező előjellel. Az Anschluss hajdani leghevesebb sürgetői most már "vörösnek" találták a köztársasági Ausztriát, és fegyverrel akarták megakadályozni, hogy a neki ítélte Burgenlandot birtokba vegye.

A nyugat-magyarországi proletárok és szegények ragaszkodtak a proletárhatalomhoz, érte a fegyveres harcot is vállalták, hiszen az-

mukra a magyar proletárforradalom győzelme a legfontosabbat, az szociális felszabadulást hozta meg a nemzetiségi kérdés kielégítő megoldása mellett. Nem lehet ugyanazt elmondani a parasztságról, amely ingadozott, földet akart és felült az ellenforradalmi propagandának, vagyonosabb csoportjai pedig az ellenforradalmi lázadásokhoz is csatlakoztak. A német parasztságot az agrárkérdés helyes megoldása, a nagy egyházi és világi latifundiák felosztása tette volna a német proletárok hű szövetségesevé és a Magyar Tanácsköztársaság rendithetetlen hívévé.

Nyugat-Magyarország központjában, Sopronban március 23-án 5 tagú direktórium alakult, 24-én pedig megtörtént a vármegyei és városi közigazgatási hatalom átvétele. Március 28-án, a későbbi nyugat-magyarországi népbiztos, Kellner Sándor vette át az ügyek irányítását, átalakították a direktóriumot, amelynek legelismertebb tagjai: Bers László, Entzbruder Dzsó és Knapp Gábor voltak. (138) Április közepén a megye dolgainak intézésére megválasztották a 25 tagú, németekből és magyarokból álló intéző bizottságot és a tanácskongresszus soproni küldötteit. "Ebben a vármegyében - mondotta Kellner Sándor - nehéz feladat előtt állunk. A határon vagyunk. Ausztriában még mindig bömbölik a "Los von Ungarn" jelszót. Az osztrák burzsoázia még mindig lázítja a mi németjeinket. Be is jönnek ide, hogy zavart keltsenek nálunk. A német elvtársak nyugodtak lehetnek. Ami nekik (139) jár, azt meg is adjuk. Megadjuk minden osztrák agitáció nélkül is..."

Igy is történt. Entzbruder 1919. április 24-i rendeletével elrendelte, hogy Nyugat-Magyarország német proletárjai számára Sopronban német-vörös gárdát állítsanak fel. (140) Április végén pedig létrehozták a 4 német megye /Moson, Sopron, Vas, Pozsony vm/ képviselőiből álló nyugat-magyarországi direktóriumot, a Gaurat für Deutsch-Westungarn-t. Nyugat-magyarországi német népbiztossá Kallner Sándort választották, a német országgrész központja Sopron lett. (141)

A németiség újjáalakított önkormányzati szerve május 20-án tartotta első ülését a "Gaurat Versammlung"-ot. A 90 tagú tanács tag Nyugat-Magyarország valamennyi részét képviselte. Az ülésen megjelentek Kalmár Henrik német népbiztos, Kun Béla külügyi népbiztos és a bécsi munkásság mindkét pártjának képviselői. A Tanácskormány tagjainak részvétele a soproni gyűlésen kifejezésre juttatta, hogy milyen politikai jelentőséget tulajdonít a Tanácsköztársaság a nyugat-magyarországi német néptanácsnak.

A hosszú tanácskozás egyik legfontosabb kérdése a Magyar Tanácsköztársasághoz való viszony volt, ezenkívül beható megvitátást nyert a német önkormányzat számos részletproblémája is. /Iskolák, német kultúregyletek szervezése, német nyelvű folyóirat megindítása stb./ A Gaurat ülésén elfogadott határozatban Wieselburg, Ragendorf, Neusiedl, Oedenburg, Mattersdorf, Eisenstadt, Ober-Rußlandorf, Güns, Oberwarth, Güssing, Szt. Gotthard és Pressburg német kerületek képviselői, a népek önrendelkezési jogára hivatkozva ünnepélyes tiltakozást emeltek országgrészüknek Tanácsmagyarországtól való elszakítása ellen, és kifejezték az iránti meggyőződésüket, hogy Nyugat-Magyarország proletár lakosságát a tanácskormány által biztosított szociális és politikai szabadság vezeti a boldog jövő felé. (142)

A Tanácsköztársasággal való teljes szolidaritás jegyében lezajlott német demonstrációk május 21-én a nagyszabású soproni népgyűléssel fejeződtek be. Ez alkalommal Kun Béla is felszólalt. Beszédében vázolta a diktatúra nehézségeit, és rámutatott, hogy Nyugat-Magyarországon még bécsi burzsoa és ellenforradalmi bandák terjesztette ránhírek ellen is küzdeni kell. "Örömmel nézem, - mondotta bevége végén - hogy a német proletárok, akik eddig kétféle elnyomás alatt nyögtek, most felszabadulva lélegznek fel és részesei lesznek annak a kulturának, amelyből kizárta őket a magyar és német burzsoázia egyaránt..." (143)

A Gaurat számára a német Önkormányzat szervezési feladatai és a proletárdiktatura általános feladatai mellett súlyos tehertétel volt az ellenforradalom elleni harc, ami itt különös erővel jelentkezett. A régi rezsim tapasztalt elemei, katonatisztek, földbirtokosok fogtak itt össze a bécsi magyar fehérekkel, a határon túli stájer reakciókkal nemcsak azért, hogy Nyugat-Magyarországot a Tanácsköztársaságtól elcsatolják, hanem, hogy egyben a magyarországi proletárdiktatura megbuktatását is előkészítsék. Sopronban már 1919 telén titkos fegyveres védelmi szövetséget hoztak létre azszal a céllal, hogy a dunántúli polgárságot megszervezzék. A terv az volt, hogy megakadályozzák a bolsevizmust a Dunántúlon még az ország többi részeitől való elszakadás árán is. ⁽¹⁴⁴⁾ Az ellenforradalmérok beépültek a soproni Gaurat szerveibe is. ⁽¹⁴⁵⁾ A közlekedési bizottság bűnös manipulációval pl. 30 vagon lisztet halmozott fel^a Bácsben toberzás alatt lévő ellenforradalmi fehérgárdák számára, ugyanakkor, amikor Budapest és az ipari városok nélkülöztek stb. /

Már a proletárdiktatura létrejötté utáni első napokban Sopronban, Püspöcsen és másutt több kisebb ellenforradalmi zendülés lobbant fel; az operettszerű brucki tiszt puccsal egyidejűben pedig a reakciós erők ellenforradalmi kormányt akartak Sopronban alakítani. Az ellenforradalmi kísérletek Múllás június elején tetőzött. Czenk, Csorna, Kapuvár, Lövő falvak Sopron ellen vonultak. Kísérletüket a brennbergi munkások, a soproni bányász- és erdősz akadémia hallgatói, a magyaróvári és győri kommunista csapatok, tehát nyugat-magyarországi helyi erők verték vissza. A soproniak megvédelmezték a nyugat-magyarországi német proletariátus hatalmát. ⁽⁴⁶⁾

A z ellenforradalmi mozgalmak elleni harc kérdéseivel a Gaurat ülésai is foglalkoztak. "Nem akarjuk vissza a kapitalista rendszert, - mondják ki július 1-én -, mert az sohasem volt barátja sem a munkás-
ségnek, sem annak a termelési rendszernek, amely a munkások javára

szolgálat... mindent el fogunk követni, hogy azt a büns manipulációt, amely a Tanácsköztársaság ellen tör és a munkásságot a rabszolgaságba akarja visszacsúlyasztani, elnyomhassa." (147)

A magyarországi németek impozáns megvilágulása volt a Tanácskongresszussal egyidőben Budapesten június 10-17-ig megtartott Német Országos Gyűlés. A tanácskozáson megjelentek a müncheni katonai és munkástanács, a svájci, a holland, a csehszlovák, a bolgár a román, az olasz, a lengyel proletariátus képviselői. Az orosz-szovjet köztársaságot Filipov, Németországéat Freund Bernát, Stájerországot Hummerdorf elvtársak képviselték. Az Országos Gyűlés meghallgatta a német párttitkárság jelentését és a politikai helyzetről szóló beszámoló után határozatot hozott: "Magyarország németajku szocialistái a kommunizmust tartják annak az államformának, amelyben az országban élő valamennyi nép jogegyenlősége a legbiztosabb módon fejeződik ki..." Kun Béla felszólalásában a Vörös Hadsereget éltetve leszögezte, hogy a Tanácsköztársaságnak nem célja a területi integritás helyreállítása, sem a nemzeti elnyomás felidézése. Az ülés nyugat-magyarországi proletárok helyzetével foglalkozva arra a következtetésre jutott, hogy feltétlenül a Magyar Tanácsköztársaságban kell maradniuk. (148)

A tanácskozás második napján a résztvevők megválasztották a Német Tanács országos bizottságát, majd Kalmár Henrik beterjesztette a németajku vidékek alkotmánytervezetét, amit azután az alkotmánybizottsághoz utasítottak. "A megyék helyett nyelvegységek szerint kell a területet felosztani - hangsúlyozta - ezután pedig áttérni a föderatív alapsra." /A Tanácsköztársaság alkotmányában ez a gondolat érvényesült./ A Tanácsok Országos Kongresszusához intézett Felirat kimondotta: "A magyarországi német nép országos tanácsa és annak intézőbizottsága a népek önrendelkezési joga és a tanácsrendszer elvei alapján mindazonokon a vidékeken, amelyekből alakult, az állami élet egész vonalán átveszi a törvényhozó és végrehajtó hatalmat. Egyben

A párisi békekonferencia a Németausztria számára kívánt békefeltételek II. részének kidolgozásakor ismételten foglalkozott a nyugat-magyar vármegyék hovatartozásának kérdésével, miután Renner jegyzékei és Kramarz július 3-i emlékirata egyszerre két állam igényét jelentették be a szóbanforgó területre.

Kramarz felhívta Clemenceau figyelmét, hogy a csehszlovák delegáció már bizonyos ajánlatokat terjesztett a békekonferencia elé

erre a területre vonatkozólag. Először azt ajánlották, hogy e terület ruháztaassék a Csehszlovák Köztársaságra és a Jugoszláv államra, majd felvetették, hogy semlegesítsék, vagy helyezzék a Népszövetség igazgatása alá. Előadta továbbá, hogy az osztrák békeszerződésben számukra két vasutvonal van biztosítva az Adria előérése, ezek egyike Ausztrián, a másik Nyugat-Magyarországon halad át. Ha most azt a területet Ausztriához csatolják, érdekeiket jelentős veszély fenyegeti, mert teljesen az osztrákoktól függenének az Adriai tengerhez való közlekedésükben. Végül reményét fejezte ki, hogy ha a konferencia első követelésüket nem is teljesíti, nem fogja azt a megoldást választani ennek a területnek az ügyében, hogy Ausztriának illetve Magyarországnak ítéli. Kramarz tehát a korridor-ötlet ^{megoldását ajánlotta} háttérbe állítva, most a terület neutralizációját illetve népszövetségi ellenőrzés alá való helyezését követelte. (153)

Nyugat-Magyarország sorsát a hatalmak július 7-11-ig tartó tárgyalásai döntötték el. Magyarországon még mindig a proletariátus volt hatalmon és így a békekonferenciának elég oka volt arra, hogy támogassa az újabb terület lehasítására vonatkozó igényeket. Mindössze abban a kérdésben volt vita, kinek a részére történjen az ajándékozás. Franciaország közép-európai politikája jegyében ezuttal támogatta a csehek igényeit, míg Olaszország számára a csehek és jugoszlávok együttes megjelenése az Adria partján egyáltalán nem kívánatos. Valószínűnek látszott, hogy a szövetségesek érdekkellentétéiből

Ausztria nyerhet. A z osztrák békedelegáció törekvései megértésre találtak olasz körökben, és az osztrák szociáldemokrata párt nemzetközi kapcsolatait kihasználva sikerrel munkálkodott az angol és amerikai delegáció megnyerésén. ⁽¹⁵⁶⁾ Még a tulajdonképpeni vita megindulása előtt Balfour és Lansing voltak azok, akik rámutattak arra, hogy az osztrák-magyar határ sürgős figyelmet érdemel, és javasolták az osztrák követelés felülvizsgálását egy arra illetékes bizottságon keresztül. ⁽¹⁵⁷⁾

A tárgyalások során az amerikai, angol, francia és japán delegátus egyetértett abban, hogy Magyarország 25.000 lakost számoló nyugati területét Ausztriának ítéljék. Másfelől Kramarz és Benes megjegyzéseivel egybehangzóan, részben a cseh óhajoknak is eleget téve, Magyarországon hagyták a Pozsony-Zágráb vasútvonalat Szentjánoscsorna és Nagykanizsa utvonannal, és így az Adriához vezető utat akkor is biztosították Csehorazág számára, ha a két állam közül az egyikkel háborúba keverednek. ⁽¹⁵⁸⁾

Az olasz delegátus nem járult hozzá a bizottság többsége által ajánlott határmegváltoztatásokhoz. Azon a véleményen volt, hogy azok a néprajzi, gazdasági és katonai természetű megfontolások, amelyek a fentebbi döntést indokolták, megfelelő garanciát kapnának akkor is, ha Magyarországra olyan természetű gazdasági és egyéb kötelezettségek rónának, amelyek kielégítik Ausztria szükségletét. A felségjog változást az olasz delegáció sem kívánatosnak, sem szükségesnek nem látta, figyelembe véve, hogy Magyarországra eddig is szigorú területi feltételeket róttak, és nem lenne kívánatos, hogy tőle újabb területi elkötelezettségeket követeljenek. Attól tartottak, ⁽¹⁵⁹⁾ hogy a területétengedés kedvezőtlenül hatna Ausztria-Magyarország és Csehszlovákia politikai viszonyaira, amennyiben Ausztriát és Magyarországot, Olaszország e lehetséges szövetségeseit Csehszlovákia és Jugoszlávia ellen, Baszeveszítés. Mindamellett nem ellenezték, hogy Csehszlovákia

megkapja az őt érdeklő vasútvonal ellenőrzési jogát, vagy hogy a területet egy meghatározott időre népszövetségi ellenőrzés alá helyezzék. (157) Az osztrák delegáció azonban elérte, hogy a döntésnél az olaszok a szavazástól tartózkodjanak és ne emeljenek vétőt az angol, amerikai, francia és japán javaslat ellen. (160)

A július 20-án átnyújtott békefeltételek a végleges határnegőzlapításokat tartalmazták. A békekonferencia az osztrákok által igényelt nyugat-magyarországi területet Moson megye keleti részének kivételével népszavazás nélkül Ausztriához csatolta. (161) Hogy itt nem etnográfiai szempontok, hanem a magyarországi németek sorsa feletti aggodás volt az irányadó, már abból is kiderül, hogy Ausztria területéből mindegyik szomszédnak sikerült egy darabot lekanyarítani, míg neki magának csak éppen Tanácsmagyarország területéből ígértek egy darabot, vagyis egy másik legyőzött és ugyancsak megcsönkített volt szövetséges ország területéből. Az Antant e terület átcsatolásával a proletár állam pozíciójának további gyengítésére törekedett, és a vizzály magvát akarta elhinteni a mindenkori Ausztria és Magyarország, de elsősorban a kommunista Magyarország és a szociáldemokrata Ausztria között, amelynek forrongó fővárosa tulajdonképpen közel volt a magyar határhoz. (162)

Az Antant semmilyen eszköztől sem riadt vissza, és a nyugat-magyarországi területi problémát sem becsülte le, ha arról volt szó, hogy a lehetséges nagy szovjetorosz-magyar-osztrák-bajor kommunista tömb kialakulását megakadályozza. Ezt erősíti meg Otto Bauer is, amikor az osztrák forradalomról írt könyvében Nyugat-Magyarország odaítélésénél szintén a politikai okokat hangsúlyozva ezt írta: abban az időben, amikor nyugaton, keleten és délen nagy német területek kerültek idegen uralom alá, csak egyetlen német nemzetiséget sikerült az idegen uralom alól felszabadítani. Az Antant döntése megerősítette Ausztria helyzetét a bolsevizmussal szemben, és az északon, délen,

keleten elszenvedett nagy területi veszteségekért, kárpótlást helyezett kilátásba a bolsevista Magyarország rovására. ⁽¹⁶⁵⁾ Nyugat-Magyarország gazdaságilag szegény vidéke volt ezenkívül a "jó rekompenzáció" a Németországhoz való Anschlusst tiltalmazó cikkelyért és Német-Ausztria általános megnyomorításáért. ⁽¹⁶⁵⁾

A Saint-Germain-i békeszerződés tervezete éppen azon a napon vált ismertté, amikor a nemzetközi proletariátus nagyszabású imperialista-ellenes mozgalommal tüntetett a Szovjetország elleni intervenció megakadályozásáért, Tanácsmagyarország megvédéséért, a rabló versaillesi béke megsemmisítéséért.

Az Osztrák Kommunista Párt július 12-én, az Antant országok forradalmi munkásságához intézett felhívásában jelentette be országos munkásságának csatlakozását az angol munkáspárt southporti kongresszusán meghirdetett július 21-i világsztrájkhoz: "Németausztria forradalmi munkássága veletek együtt csodálja Oroszország és Magyarország proletárjait, a szocialista felszabadulás elharcosait, és elhatározta, hogy a tanácsállamokban hősiessen küzdő proletár testvérei elnyomása elleni tiltakozásának minden lehetséges eszközzel kifejezést ad. Veletek egy napon mi is tüntetni fogunk a szocializmus emberiséget felszabadító gondolatáért a fojtogató tőkés imperializmus ellen..." ⁽¹⁶⁶⁾

A szociáldemokrata párt vezetői kezdetben ellenazták az általános sztrájkot, mert csak a békediktátum ellen tiltakozó gyűlések és felvonulások szervezésére gondoltak. A kerületi munkástanácsok és a kommunista pártszervezetek nyomására azonban július 21-én Bécs mégis az általános sztrájk jegyében állott. A tüntető gyűlések egyikén a szónok, Friedrich Adler bírálta a békeszerződés tervezetét és az Antantnak Nyugat-Magyarországra vonatkozó döntésével szemben a nemzetközi szolidaritásra hivatkozott, amely nem engedi meg, hogy a népet úgy tologassák ide oda, ahogyan az Antant akarja. Bécs, vala- ⁽¹⁶⁷⁾

mint a többi nagyváros Tanácsmagyarországgal rokonszervező munkássága minden bizonnyal így érzett.

Nem állitható viszont, hogy ez lett volna a szociáldemokrata párt véleménye is. Nyilvánvaló, hogy mind a július 20-21-i gyűléseken, mind pedig a parlament július 26-i ülésén az úrendelkezés elvével mindenekelőtt korábbi igényeiket akarták fenntartani a kedvezőtlenül elintézett területi kérdésekben. Nyugat-Magyarország vonatkozásában a népszavazás emlegetése formális volt, ha emlékeztünkbe idézzük az osztrák kormánynak Tanácsmagyarország irányában követett egész politikáját, és ha meggondoljuk, hogy végül is ez a terület volt az osztrák békeideológiai egyetlen nyeresége. Amíg Magyarországon a proletárdiktatura fennállott, az osztrák kormánynak és ezen belül a szociáldemokratáknak is - az Antant döntésével szemben egyetlen őszinte ellenvetése volt: miért fosztották meg Ausztriát a csehek érdekében Monon megye keleti részétől. Renner a maga részéről elítélte a július 20-i békefeltételekben Ausztriának ítelt terület elszakítását Tanácsmagyarországtól. Augusztus 1-én bizalmas levelet intézett Clemenceauhoz és felkérte, hogy a párizsi békekonferencia legfelsőbb Tanácsa szommal érvényesítse tekintélyét és hatalmát; az osztrák-magyar határon tartózkodó katonai alakulataikkal vonuljon be Nyugat-Magyarországra és vessen véget a kommunista vezetők erőszakos cselekedeteinek. (168)

Az Osztrák Kommunista Párt lapja, a Die Soziale Revolution és a Rote Palme számos cikkben bírálta az osztrák kormány Nyugat-Magyarországgal kapcsolatos politikáját, állást foglalt a német nacionalista hecc-lap ellen és megírta, hogyan gondoskodott a Magyar Tanácsköztársaság a németek önkormányzatáról. A hóvartozás kérdésében a proletárszolidaritás jegyében nem az elszakadást, hanem a proletárhatalommal való egyesülést képviselte. A Rote Palme július

végi számaiban felhívta a munkásság figyelmét, hogy az Antant felté-
telei Ausztriának ellenforradalmi szerepet szánnak, és azért, hogy
fegyvereket szállíttatnak vele Csehszlovákiába és a nyugat-magyar-
országi területek annektálására készünek, a Szovjetkötársaságok
leverésére kívánják felhasználni. (169)

Amikor híre jött az Antant döntésének, Tanácsmagyarország már utolsó napjait élte, július 20-án indult meg a kétségbeesett offenzíva a románok ellen, az Antant pedig felvonultatta a környező burzsoáz államok csapatait és elhatározta Tanácsmagyarország megfojtását.

A Forradalmi Kormányzótanács július 21-i ülésén Kun Béla ismertette a Saint Germain-i békeszerződést, amely Nyugat-Magyarország nagyrészét Ausztriának ítélte oda. A vélemények megoszlottak. Kun Béla azt javasolta, hogy a Kormány ne engedjen át az osztrákoknak egy talpalatnyi földet sem, míg Varga Jenő nem tartotta helyesnek, hogy amikor az Antant parancsára már színmagyar területeket engedtek át, most a szóbanforgó területet ne adják át Ausztriának. Végül is ezzel zárták le a vitát, hogy a kormány választó álláspontot foglal el, hogy ti. egyelőre nem ad át semmit és az Antant döntésével szemben egy önrendelkezés kérdését fogja felvetni. Ez a döntés helyes és realista volt, mert szembavette, hogy mind elvi, mint katonai politikai okok alapján teljesen értelmetlen lenne, ha a Tanácsköztársaság a nyugat-magyarországi területért frontot nyitna Ausztria ellen, továbbá, mert a népszavazás felvetésével, ha a kérdés demokratikus megoldás nem is, de mindenesetre időnyerést remélhettek. Hiba volt viszont, hogy az önrendelkezést ezúttal is a proletariátus megszavaztatására szűkítették le, és a sajtóban is a túlzó nemzetiségi politikai elvek jutottak kifejezésre. Kun Béla a népek önrendelkezési jogával a proletariátus önrendelkezési jogát állította szembe, mármost a terület átengedését az ausztriai politikai viszonyok változásától tette függővé. "Ha Ausztria proletariátusa lerásta volna magáról a kapitalisták jármát, ha szintén szovjetállam lenne mint mi - mondotta - akkor egy pillanatig sem lenne kétséges, hová tartozzék Nyugat-Magyarország." (17)

Július utolsó napjaiban a nyugat-magyarországi lakosság számos gyűlésen tüntetett a Saint Germain-i döntés ellen. A soproni Saurat

julius 23-i ülésén kimondotta, nem tűrheti, hogy a Magyar Tanács-
köztársaság keretein belül kivívott szabadsága nemzetközi rablók
prédája legyen és hogy nem hajlandó az osztrák tőkésnek keresztül
az angol, francia és olasz tőkésnek jármába hajtani a fejét. A július
26-i soproni katonagyűlés, amelyen a Wiener Neustadt-i katonatanács
elnöke is részt vett, a fegyveres harcot is vállalta. ⁽¹⁷²⁾ "Mi - hangsúlyozta
a határozat - nemcsak a magyar proletariátus, hanem szövetségben az
ország proletariátusa, minden ország szabadságát küzdünk." A né-
met községeknek a tanácskormányhoz intézett táviratai kimondták, hogy
semmi körülmények között nem engedik Nyugat-Magyarországot Ausztriá-
hoz csatolni és ilyen irányban a legmesszebbmenő támogatást követel-
ték a kormánytól. A Vas megyeiek még a július 13-i szombathelyi rend-
kívüli közgyűlésről biztosították a Külügyi népbiztosságot, hogy
rendületlen hittel és forradalmi készségük teljes erejével állanak
a proletárdiktatúra mellett. ⁽¹⁷³⁾ "Mi élünk, s ha kell meghalunk a Magyar
Tanácsköztársaságért" - hangsúlyozta a Meson vörösgárdai Munkás és Katona-
tanács Kun Bélához intézett távirat. ⁽¹⁷⁴⁾ A nyugat-magyarországi lakos-
ság harca éppen kibontakozóban volt, amikor Magyarországon megdőlt
a proletárdiktatúra.

A magyarországi Tanácsköztársasághoz való ragaszkodás ragyogó
példáját mutatta Sopron, ahol a határ közelsége, a nyári ellenforra-
dalmi mozgalmak és a sokféle rémhír ellenére 1919. augusztus 4-ig
állott fenn a proletárdiktatúra. Amikor az országban a Peidl kormány
vette át a hatalmat, Sopronban kihirdették a státériumot és kimondot-
ták, hogy a hatalmat a munkástanács gyakorolja, benne a polgárság
képviselője nem lehetséges, hogy a munkástanács helyén maradjon és ha-
talmi tényező. ⁽¹⁷⁵⁾ De miután az országban az ellenforradalom jutott ha-
talomra, a tulerővel szemben nem sokáig tarthatták magukat. Egy
850 főnyi csapat augusztus 4-én körülfárta és ostrommal bevette a

Ferenc József laktanyát, a soproni munkásszázlőalj utolsó erődjét, és ezzel a proletárdiktatura utolsó pillére is ledőlt. Nyugat-Magyarország a Lohár-féle különítmények garázdálkodásának színtere lett.

A nyugat-magyarországi németiség hovatartozásának kérdése ezzel más megvilágításba került, de ez már nem tartozik jelenlegi vizsgálódásunk körébe.

1. Pozsony, Moson, Sopron és Vas vármegyék lakossága nemzetiség megoszlásának főbb adatai az 1910. évi népszámlálás alapján

Terület	év	összes	német	magyar	egyéb
Pozsony vm. 1910	311.527	21.032	/6.8 %/	131.662	/42.3 %/ 158.833 /50.0 %/
Pozsony város	78.223	32.790	/41.9 %/	31.705	/40.6 %/ 13.728 /17.5 %/
Moson vm.	94.479	51.997	/55 %/	33.006	/34.9 %/ 9.476 /11 %/
Sopron vm.	249.578	91.842	/36.8 %/	125.989	/50.5 %/ 31.747 /12.9 %/
Sopron város	33.932	17.318	/51.1 %/	15.022	/44.2 %/ 1.592 /4.7 %/
Vas vm.	435.793	111.160	/26.9 %/	247.958	/56.9 %/ 76.639 /16.2 %/
Összes. lak.	1.203.532	332.148	/27.5 %/	585.369	/48.5 %/ 286.015 /24 %/

Handwörterbuch des Grenz und Auslandsdeutschtums. Herausg. Carl. Petersen und Otto Scheel. Bd. I. Breslau 1923. 668. old.

2. Der. Freie Burgenländer 1924. nov. 16. Josef Patry-Gründer des Vereins zur Erhaltung des Deutschtums in Ungarn. 60.
Josef Patry: Westungarn zu Deutschösterreich.
3. Aurél C. Popovici: Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich. Leipzig. 1906. 308-309. old.
4. A cseh-szorb igényeket részletesen ismertette Falk, Heinrich: Das Burgenland im Blickfeld tschechischer Grossherrschaftspläne Stuttgart 1938.
Tendenciósus beállítánu könyvben Hitler állítólagos világuralmi törekvéseivel más nemzetek nagyhatalmai törekvéseit kívánta szembeállítani.
5. Memoire des Professeurs Thomas G. Masaryk an Sir Edward Grey. Közli: Karl, Friedrich Novak: Chace. München 1923.
6. Pozsony, Moson, Sopron és Vas vármegyék horvát lakosságának száma 57.291 Magyar Statisztikai Közlemények. Népszámlálás. 1910. I. Bp. 1912. 22.
7. Masaryk id. n.
8. Masaryk T. G.: A világforradalom. Előlekek. Gondolatok. 1914-1918. Praha 1928. 35. old.
9. Masaryk T. G.: Az új Európa. A szláv álláspont. Kosice 1922. 99-100. old.
10. Benes, Eduard: Nemzetek forradalma. Bratislava-Pozsony. 1936. 3. k. 72. old.
11. A Times 1918. november 6-i számából közli: Külügyi Szemle. 1921. I-IV. 109. old.
Pester Lloyd 1918. november 1. Morgenblatt der Tschechische Aussenminister Benes fordert die tschechische Besetzung Westungarns. 6. old.
12. Grenzpost 1918. november 21. Die Tschechen fordern die Besetzung Westungarns. 3. old.

13. Handwörterbuch des Grenz und Auslandsdeutschtums Carl Petersen und Otto Scheel. Breslau 1933. Bd.I. 716.old.
14. Beilagen zu den stenographischen Protokollen der provisorischen Nationalversammlung für Dö. 1918. und 1919. Band I. Wien 1919. Nr.3. Vorlage des Staatsrates. Gesetz über Umfang Grenzen und Beziehungen des Staatsgebietes von Deutschösterreich. Vorlage des Staatsrates. Staatserklärung über Umfang Grenzen und Beziehungen des Staatsgebietes von Deutschösterreich.
15. Stenographische Protokolle über die Sitzungen der prov.Nationalversammlung für Dö. 1918. und 1919. Band I. Wien 3,4 Sitzung.
16. U.ott.
17. Pester Lloyd 1918. november 18. Abendblatt. Des Attentat Deutschösterreichs auf die Integrität Ungarns.5.
18. Neue Freie Presse. 1918. november 22. Deutschösterreich und die Westungarischen Komitate.
19. Stenographische Protokolle id.m. 5. Sitzung.
20. Stenographische Protokolle über die Sitzungen der Konstituierenden Nationalversammlung. Band I. Wien 1919. 21.Sitzung.
21. Staatsgesetzblatt für den Staat Deutschösterreich Jahrgang 1918. 9. Stück. 41. Staatserklärung vom 22. November 1918 über Umfang Grenzen und Beziehungen des Staatsgebietes von Deutschösterreich.
22. Országos Levéltár. Külügyminisztérium irattára. Bécsi Fővetség irattai 38/1919.korm. Németszásztria és Magyarországnak között 1918. november 25-én kötött rekompénzációs szerződés.
23. Pester Lloyd 1918. november 2. Morgenblatt. Errichtung eines Volkrates des ungarländischen Deutschen. 7.old. Pester Lloyd 1918. nov.5. Abendblatt. Die kulturelle Zusammenschluss der Deutschen un Ungarn.3.old. Pester Lloyd 1918. november 13. Abendblatt. Die politische Organisation der Deutschungarn. 3.old.
24. Pester Lloyd 1918. november 15. Morgenblatt. Aufruf des deutschen Volkrates für Ungarn. 7.old. Pester Lloyd 1918. november 13. Morgenblatt. Eine Erklärung des Deutschungarischen Volkrates. 3e.old.
25. Pester Lloyd 1918. november 17. Morgenblatt. Volkerat der Deutschungarn 4.old. Pester Lloyd 1918. november 25. Abendblatt. Deutsche Volksversammlungen 2-3.old. stb.
26. V.8. Lenin a kulturális nemzeti autonómia bírálatáról: V.I. Lenin művei oroszul. Goszudarsztvennoe Izdatvelosztvo. Moszkva 1955. 18.k. 382., 430-431., 433., 562.; 19.k. 30-31., 61-62., 71-72., 92-94., 216-221.

- 275., 385., 404., 426., 436., 455-458., 481-483., 489-490., 498-499.;
20.k. 5-10., 17-23., 24-27., 33-34., 59., 82-84., 107., 160., 203-204.,
266., 267., 268., 326.-327., 370., 414-416., 485., 488., 489.;
21.k. 97-98., 287.; 22.k. 135.; 24.k. 270.; 35.k. 60., 72., 105-106.,
112. stb.
27. Grenzpost 1918. november 13. Grosse Volksversammlung in Hattersdorf.
2.old.
- Grenzpost 1918. november 19. Was wollen die Deutschen Ungarns. 1.old.
28. Mosonvármegye 1918. december 1. A mosonvármegyei német néptanács. 1.old.
- Pester Lloyd 1918. december 5. Morgenblatt. Deutsche Volksversammlung
in Westungarn. 4.old.
29. Vasvármegye 1918. november 26. Nemzetiségek kisége. 1-2.old.
30. Grenzpost 1918. november 17. Die Österreicher wollen einmarschieren.
3.old.
31. Vasvármegye 1918. november 22. Osztrák fantazmagóriák. 2.old.
32. Mosonvármegye 1918. november 17. Vármegyénk idegenajku fiaihoz. 1-2.
old.
33. OL. Kfm. Bécsi követség iratai 2/1919. korm. P.I. Archivuma. XVI. 4/5.
34. Grenzpost 1918. november 19. Die erste "offenzire" der Österreicher.
Grenzpost 1918. november 26. Sturmzeichen im Grenzgebiet. 3.old.
35. V.ö. Handwörterbuch i.m. Band I. 716.old.
36. Vasvármegye 1918. december 3. Föld a határazélieknek. 2-3.old.
37. Grenzpost 1918. december 5. Die deutschen Westungarn fordern sofortige
Selbstverwaltung. 2.old.
38. M.o. és Grenzpost december 13. Die deutsche Bewegung in Westungarn.
2-3.old. stb.
39. Pester Lloyd 1918. november 22. Morgenblatt. Ungarnfeindliche Un-
triebe in Soproner Komitat.
40. Pester Lloyd 1918. december 7. Österreichische Einbrüche an unserer
Westgrenze. 3.old.
- Pester Lloyd 1918. december 9. Die Episode von Lajtanifalu. 2.old. stb.
41. OL. Kfm. Bécsi követség iratai 2/1919. korm. Diener Dénes külügyi ál-
lamtitkár a bécsi magyar követséghez 1919. december 7.
42. OL. Kfm. Bécsi követség iratai 2/1919. korm. Otto Bauer december 23-1
nyilatkozata a magyar követségnek.
43. Jászi Oszkár: A Monarchia jövője és a Dunai Egyesült Államok. Bp.
44. Pesti Hírlap 1918. december 3. A kormány elfogadja a hazai németek
kivándorlásait. 4.old.
45. Pester Lloyd 1918. december 8. Morgenblatt. Die deutschen Siedlungs-
gebiete in Ungarn. 4.old.

46. Grenzpost. 1918. december 13. Die deutsche Bewegung in Westungarn. 2-3.old.
47. Vasvármegye 1918. december 17. Nemzeti közigazgatás a vármegyén. 1.old.; december 18. Új közigazgatási beosztás. 2.old.
48. Pester Lloyd 1918. december 18. Morgenblatt. Die Verhandlungen mit den Deutschen Westungarns. 3.old.
49. Grenzpost 1918. december 25. Proklamierung der Autonomie für Deutsch-Westungarn. 2-3.old.
50. Grenzpost 1918. december 28. Vorschläge zum Aufbau von Deutsch-Westungarn. 2-3.old.
51. Grenzpost. 1918. december 25. id.sz.
52. Grenzpost. 1918. december 25. Die Zukunft Westungarns. 1. old.
53. Grenzpost 1919. január 1. Die volle deutsche Autonomie Westungarns. 1-2.old.
54. Pester Lloyd 1919. január 2. Morgenblatt. Von den deutschen Westungarns. 3.old.; 1919. január 5. Morgenblatt. Die Bewegung unter den deutschen Westungarns. 4.old.
55. Vasvármegye 1919. január 26. A déli ~~balok~~ háse. 1.old.
56. 1919. évi Országos Törvénytár. Sp.1919. 17-19.old.
57. U.ott.
58. Vasvármegye 1919. február 6. Tiltakozás a különválasztás ellen.
59. Vasvármegye 1919. február 9. A nemzetiségi kérdés. 1.old.
60. Grenzpost. 1919. február 4. Die Gebiet der westungarischen Autonomie. 2.old.
61. Vörös Ujság 1919. március 22. Mindenkihez! 1.old.
62. Vörös Ujság, Népszava 1919. március 27-i száma.
63. Vörös Ujság 1919. március 27. Az osztrák kommunista elvtársak a magyarországi proletárforradalom sikeréről és a kommunista mozgalmak terjedéséről. 2.old.
64. Neue Freie Presse 1919. március.
65. Vörös Ujság, Népszava 1919. április 4. száma.
66. Julius Braunthal: Die Arbeiterräte in Deutsch-Österreich. Wien 1919.
Max Adler: Demokratie oder Räte-system? Wien 1919.
Továbbá: Geschichte der Republik Österreich. Herausgegeben von Heinrich Benedikt. München 1951. 50-51.old.
67. Lenin Művei 31.köt. 1951. 6.old.
68. Vörös Ujság 1919. március 23. A kormányzótanács első ülése. 1.old.
69. O.L. K.M. R.pol. 1921. 134. Diener Dénes József jelentése 1919. március 25. 25-26-i bécsi tartózkodásáról.

70. Vörös Újság 1919. március 27. Bolgár elvtárs bécsi követ nyilatko-
zása a magyar proletárvonalon megszilárdulásáról. 4. old.
71. Népszava 1919. március 30. A proletárdiktatura. 3. old. Népszava
1919. április 3. A proletárdiktatura. 3. old.
72. Az osztrák kormány megatartásának értékelésére vonatkozóan: V.M.
Tuzok: Összerki po isztorii Ausztrii /1918-1920/ Moszkva 1953.
Tovább: Lenin Művei oroszul. 28.k. 345., 347., 349.; 29.k. 280.,
366.; 30.k. 35., 37., 318., 334-337., 424.; 31.k. 6., 13., 20., 52., 204-
205., 242-244.
73. Kerecseny, János: A magyar Drayfus per. Bp. 1925. 35-36. old.
74. Kelemen, Béla: Adatok a szegedi ellenforradalom és a szegedi kormány
történetéhez. Szeged 1923. 275. old.
75. Batthyány Tivadar: Beszámoló II.k. 284., 286., 316. old.
76. Vörös Újság 1919. május 8. Az Arbeiter Zeitung² bécsi szakszakszövés-
ről. 3. old.
77. A magyar követség kirablására és az osztrák reakció közreműködésére
vonatkozóan Batthyány, Kerecseny idézett művei; tovább Gratz Gusztáv:
A forradalmak kora. Bp. 1935. és P.I. Archivuma A.II. 16/5. Bécsi
Magyar követség iratai.
78. Batthyány, Gratz, Kerecseny idézett művei; tovább Anton Rintelen:
Erinnerungen an Österreichs Weg. 2. Aufl. München 1941. 105-106. old.
79. Die Arbeiter Zeitung 1919. május 11. Absperrung der Grenze gegenüber
Ungarn. 5. old. - OL. Küm. Bécsi követség iratai 1919. 1568/korm.
A követség a külügyi népbiztossághoz 1919. május 21-én. 4 határozat
Magyarországgal szemben bizonytalan időre meg lett hosszabbítva.
80. Kelemen: id.m. 494. old.
Batthyány: id.m. 286. old.
81. Az osztrák sajtó magatartására vonatkozóan P.I. Archivuma A.II. 15/26.
Németausztriai helyzetjelentések; A.II. 15/39. Bécsi lapszemlék és
Vörös Újság 1919. április 25. Ausztria nem támogatja a magyar ellen-
forradalmat.
82. Neue Freie Presse 1919.
83. Der Kampf. 1919. 12. Band. Nummer 27. Dokumente zur Geschichte der
15. Juni. stb.
83. Gratz G.I id.m. 188. old.
84. Lenin erről: Művei 31.k. Bp. 1951. 65. old.
85. Otto Bauer: Die österreichische Revolution. Wien 1923. és Tuzok id.m.
86. Papers Relating to the foreign Relations of the United States. The
Paris Peace Conference. 1919. Washington. 1942-47. Vol. VII. 1946.
175-177. old.

87. U.o. 263-264., 299-300.old.
88. U.o. 478-479.old.
89. OL. Küm. Bécsi követség iratai 3323/1919. korm. A külügyi népbiztosságnak a felszámoló hivatal vezetője. 1919. augusztus 1. Ausztria fegyvereket szolgáltat ki.
90. Lenin-Művei 31.k. Bp. 1951. 411.old.
91. Ostdeutsche Rundschau 1919. április 4. Deutschwestungarn unter dem Terror 1-2 és 1919. március 26. Deutschösterreich, Wiener, lässt Hienzenland nicht untergehen. 2.old. stb.
92. Österreichische Staatsarchiv. Zeitungsarchiv 192. "Westungarn." P.I.Archivum II.15/26. Németausztriai helyzetjelentések. Zsombor, Gáza: Westungarn. Zu Ungarn oder zu Österreich? Ödenburg 1919. 16.old.
93. OL.Küm. Bécsi követség iratai. 25.cs. 490/1919.polg. Kun Béla telefonsürgönye Belgrád Elekhez 1919. április 19-én. A magyar ügyvivő beszélgetése Otto Bauerrel 1919. március 8-án /ugyanott/.
94. OL.Küm. Bécsi követség iratai 25.cs.490/1919.pol. A bécsi magyar követség jelentése Kun Bélának 1919. április 24-én.
95. OL.Küm. Bécsi követség iratai 25.cs. 490/1919.pol. Kun Béla jegyzéke Otto Bauerhez a nyugat-magyarországi agitáció tárgyában. 1919. május 10-én.
96. OL.Küm. Bécsi követség iratai 25.cs. 490/1919.pol. A bécsi magyar követség telefontávirata közli Kun Bélával Otto Bauer 1919. május 11-i szóbeli jegyzékét.
97. P.I.Archivum II.15/26. Németausztriai helyzetjelentések.
98. Gratz: id.m. 190-196.old.
99. Batthyány: id.m. II.k. 312.old.
Die Memoiren des Grafen Tamás von Erdődy: Habsburgs Weg von Wilhelm zu Briand. Von Paul Szepere und Erich Czech. Zürich-Leipzig-Wien 1931. 188-189.old.
100. Kerecseny: id.m. 60-61.old.
101. Gratz: id.m. 199.old.; Kerecseny: id.m. 68-69.old.
102. V.Ö.: Geschichte der Steiermark. 1740-1919. Bd.III.von Hans Pirchegger. Graz-Wien-Leipzig. 1934. 562-569.old.
103. Rintelen id.m. 72.old.
104. U.o. 124-129.old.
105. Geschichte der Republik Österreich id.m. 81.old.
106. Reichspost 1921. augusztus 19. Westungarn, Bela Kun und dr.Deutsch. 2.old.
107. Die Soziale Revolution. 1919. juni 12. Weisse Garde.

108. Österreichische Staatsarchiv Zeitungsarchiv 192. Westungarn. 1919. május 6-i újsághír.
109. Reichspost 1921. augusztus 19. 18.sz.
110. P.I. Archivuma. A.II. 17/8. Távirat a Vöröskereszt területi parancsnokságnak Sopronba 1919. május 6.
111. OL.KÜm. Bécsi követség iratai. 25.cs. 490/1919.pol. A bécsi magyar követség jegyzéke 1919. május 15-én Otto Bauer államtitkárhoz, osztrák csapatoknak a magyar határon való állítólagos összpontosításáról.
Otto Bauer 1919. május 16-i jegyzéke osztrák csapatoknak a határon való csoportosításáról.
112. OL.KÜm. Bécsi követség iratai 1885/1919.korn. Kun Béla jegyzéke Otto Bauerhez a Maraküzben lévő ellenfeleik elleni támadó osztrák zászlóaljakkal tárgyában 1919. június 2.
113. Osztrák Külügyi Hivatal válasza Kun Béla 1919. május 31-i és június 2-i jegyzékeire.
114. Tanácsköztársasági Törvénytár I. füzet. Bp. 1919. 43-44. old.
115. P.I. Archivuma A.II. 17/19. A Tanácsköztársaság német népbiztosának, Kaldér Henriknek rendelete a német nyugat-magyarországi választásokról
116. A 3 autonóm német jogterület jórészekkel együtt:
 - 1./ Német-Nyugat-Magyarország. Székhelye Sopron. Magyaróvári, Rajkai, Mezőideri, Soproni, Nagymartoni, Kismartoni, Felsőpulyai, Kőszegi, Felsőéri, Németújvári, Szentgotthárdi, Pozsonyi járás és Sopron, Kismarton, Kőszeg, Szentgyörgy, Bajm.
 - 2./ ^{lt} Heggelgsau, Soroksári, Nagymárosi, Veresacsei, Mari, Városlódi járás.
 - 3./ ^{lt} SWÉbische Türkei: Hidasi, Bonyhádi, Gyönki, Mágocsi, ^e Mamellóki járás. /Ugyanott/
117. Tanácsköztársasági Törvénytár II. füzet. Bp. 1919. 17-19. old.
118. A Magyarországi Szocialista Tanácsköztársaság Alkotmánya. A Magyar Tanácsköztársaság jogalkotása. Bp. 1959. 71-72. old.
119. Népszava 1919. július 18. A nyugat-magyarországi német nemzeti kerület felállításáról. 3. old.
120. V.Ö. Geschichte der Republik Österreich id.m.: "Die Budapestter Regierung hatte eine weitgehende Autonomie gewährt, und damit auf die Arbeiterschaft eingewirkt..." 83. old.
120. V.Ö. Lenin Művei oroszul. 24.k. 51-52., 230-232., 240., 264-268., 269-270., 301-304., 424., 435., 479.; 25.k. 23., 73-74., 81-83.; 26.k. 148-149.; 22.k. 132., 135-136., 336-337.; 23.k. 55-59.; 24.k. 52., 232., 304.; 25.k. 424.; 26.k. 215., 309., 3131., 323., 380., 386., 387., 408., 434-435., 449.; 29.k. 90., 107., 108., 149-153., 171-

173.; 30.k. 142., 247., 268-270., 295-296., 363-364.; 31.k. 116.;
33.k. 114., 122-23.

122. P.I.Archivuma A.II. 14/30. A Tanácsok Országos Gyűlésének 1919. június 19-i ülése. Vita a külpolitikáról.

123. A csehok igényére vonatkozóan lásd: Die tschechoslowakischen Denkschriften für die Friedenskonferenz von Paris 1919/1920. Herausgegeben von Ar.Hermann Roschhoffer Berlin 1937.

Harold, Nicolson: Peacemaking. 1919. London 1933.

124. The Treaty of Saint Germain. A Documentary History of Its Territorial and Political Clauses. With a Survey of the Documents of the Supreme Council of the Paris Peace Conference. Selected and Edited by Nina Almond and Ralph Neswell Lutz. 1935. Stanford University Press. 272-273.old.

125. Almond-Lutz: id.m. 412-413.old. 144. Reports to the Council of Five on the frontiers of Austria and Hungary by the Territorial Committees.

126. U.o. ³⁴² Discussion by the Council of Ten of the Frontiers of Austria and Hungary

127. ³³⁹ Beilagen der Konstituierenden Nationalversammlung. Bericht über die Tätigkeit der dñ-en Friedensdelegation in St. Germain-en Laye. I. Band. Wien 1919. Beilage 18. Friedensbedingungen vom 2. Juni. Teil II Grenzen Österreichs. 47.old.

128. U.o. Beilage 22. Erste Beantwortung der Friedensbedingungen vom 2. Juni. 75.old.

129. U.o. Beilage 28. Note über die Grenzen Österreichs. 130-131.old.

130. U.o. Beilage 32. 192-193.old.

131. Stenographische Protokolle über die Sitzungen der Konstituierenden Nationalversammlung 1919. Band I. 1-bis 46 Sitzung Wien 1919. 21. Sitzung.

132. Die Arbeiter Zeitung 1919. Juli 3. 9.old.

Die Reichskonferenz der Arbeiterräte Deutsch-Österreichs. Der dritte Tag der Beratungen.

133. Batthány: i.d.m. II.k. 321.old.

134. P.I.Archivuma A.II. 8/28.

135. Die Arbeiter Zeitung 1919. Juli 3. id.sz.

136. P.I.Archivuma II. 8/28.

137. Julius Braunthal: Die Arbeiterräte in Deutsch-Österreich ihre Geschichte und ihre Politik. Die Beratungen und Beschlüsse der II. Reichskonferenz. Wien 1919. 28.

138. Mayer Géza: A vörösdulák nálunk. Sopron és környéke a két forradalom alatt. Sopron 1919. 27-30.old.

Kellner Sándor tevékenységéről: Népszabadság 1957. szept. 4. Szerényi Borbála: Kellner Sándor.

- 139. Soproni Vörös Ujság 1919. április 17. A dolgozók vérmegyeje. 2. old.
- 140. Soproni Vörös Ujság 1919. április 25. Feldállítják a német vörös gárdát. 2. old.
- 141. Soproni Vörös Ujság 1919. április 30. A nyugat-magyarországi németek a szovjet államban. 3. old.
- 142. Oedenburger Arbeiterrat 1919. május 21. Die erste Sitzung des Gaures. 1. old.; 1919. május 22. Die erste Sitzung des Gaures. 1-2. old.
- 143. Oedenburger Arbeiterrat 1919. május 22. Monstre Versammlung in Volkshaus.
- 144. P.I. Archivum. A. II. 8/59. Tóbi József jelentése a főváros politikai osztályától saját ellenforradalmi akciójáról. 1919. szeptember 24-én.
- 145. Mayer: id.m. 32. old.
- 146. Lásd ehhez: Mayer id.m., továbbá Konczek László: A renszessai Eszécskúvcs. BP. 1959.
- 147. Soproni Állami Levéltár. Soproni Munkás Katona és Földműves Tanács ülésének 1919. július 1-4 jegyzőkönyve.
- 148. Népszava 1919. június 11. A német proletárok országos gyűlése. 6. old.
- 149. Népszava 1919. június 12. Németajku proletárok átveszik a kormányzást a németlakta vidéken. 1. old.
- 150. Népszava 1919. június 13. A német országgyűlési ülés. 8. old.; 1919. június 14. A német országgyűlési ülés 9. old.; június 15. Német területen minden termelési eszköz a német proletariátus tulajdona. 15. old.
- 151. Népszava 1919. június 18. A világ német proletárjaihoz.
- 152. P.I. Archivum. A. II. 8/47. Németújvári helyzet 1919. július 17.
- 153. Soproni Vörös Ujság 1919. június 17. Részirterjesztők alkalmunkja Kismartonban. 3. old.
- 154. Oedenburger Proletarier. 1919. Juli 19. Der westungarische Gau. 5. old.
- 155. Almond-Lutz: id.m. 415. old. 147. Czechoslovak protest against the eventual allotment of certain territory comprising the german districts of West-Hungary to the government of Austria.
- 156. V.Ö. Karl Renner: Wie es zur Befreiung des Burgenlandes kam? Die Gendarmerie. 1931. No. 1. 9-12. old.
- 157. Almond-Lutz id.m. 414. old. 146. Discussion by the Council of Five of the Austro Hungarian frontier.
- 158. U. ott 416-417. old. 148. Annotations on the discussions of the Council of Heads of Delegations of the Austrian frontier with Hungary /Miller: My Diary XIX. 510-511./

- Papers id.m. VolVII. Notes 1919.juli 7. Date and Manner of Handing the Conding the Conditions of Peace to the Austrian Delegation. 37-38.old.; Notes 1919.juli 10. Frontier between Austria and Hungary 94.old.
159. Papers id.m. VolVII. Report of the Commission Instructed to Prepare the Reply to the Austrian Notes on the Territorial Clauses. I. Frontiers of Austria with Hungary. 94-95.old.
160. Renner: id.m. 10.old.
161. Almond-Lutzi: id.m. 149. Communication dated July 19. 1919. to the chairman of the Drafting Committee Reporting a Decision of the Council of Heads of Delegations relative to the Austro-Hungarian frontier.
162. V.B. Bolgár Elek: A Magyarországi Tanácsköztársaság és a világpolitikai helyzet. Új Múrcius IV.évf. 3.sz. 1928. március.
H. Allizé: Ma mission a Vienne /Mars-août 1920/ Paris 1933. 111.old.
163. Falk, Emerich: id.m. 71.old.
164. Bauer, id.m.
165. V.B. P.I.Archivuma II. 15/26. Német-Ausztriához helyzetjelentések; H.Allizé: id.m. 111.old.
166. Die Soziale Revolution 1919. Juli 12. An die revolutionäre Arbeiterschaft Frankreichs, Englands und Italiens. 1.old.
167. Vörös Újság 1919. július 23. A világsztrájk. 3.old.
168. Almond-Lutzi: id.m. 419-420.old. 150. Letter from Renner to Clemenceau regarding Hungarian activities in West-Hungary.
169. Die Rote Fahne 1919. Juli 26. In zwölfter Stunde 1-2.; Was würde die Annahme des Friedens vertrages bedeuten? 2.old.
170. P.I.Archivuma A.II. 14/8. A forradalmi kormányzótanács 10.ülése. 1919. július 21.
171. Soproni Vörös Újság 1919. július 24. Kun Béla nyilatkozata a Soproni Vörös Újságnak.
172. Soproni Vörös Újság 1919. július 24. Fegyverrel védjük meg Nyugat-Magyarországot. 2.old.
173. Soproni Vörös Újság 1919. július 26. Katonagyűlés a népházban. 2.ol.
174. P.I.Archivuma A.II.10/133. A Vas megyei és Szombathelyi Szocialista Párt titkárságának távirata a Külügyi Népbiztoscsóghoz.
175. Népszava 1919. július 23. Nyugat-Magyarország proletárjai nem akarnak elszakadni a Tanácsköztársaságtól. 3.old.
176. Soproni Állami Levéltár. Soproni Kunka Katona és Földművelés Tanács jegyzőkönyvei. 1919. VIII.2.-4.
177. V.B. Mayer: id.m. 140.old.

